

Gerd Freidhof (Hrsg.)

Slowenische Texte aus der Reformationszeit

Verlag Otto Sagner München · Berlin · Washington D.C.

Digitalisiert im Rahmen der Kooperation mit dem DFG-Projekt „Digi20“ der Bayerischen Staatsbibliothek, München. OCR-Bearbeitung und Erstellung des eBooks durch den Verlag Otto Sagner:

<http://verlag.kubon-sagner.de>

© bei Verlag Otto Sagner. Eine Verwertung oder Weitergabe der Texte und Abbildungen, insbesondere durch Vervielfältigung, ist ohne vorherige schriftliche Genehmigung des Verlages unzulässig.

«Verlag Otto Sagner» ist ein Imprint der Kubon & Sagner GmbH

SPECIMINA PHILOLOGIAE SLAVICAE

Herausgegeben von
Olexa Horbatsch und Gerd Freidhof

Band 31

MATERIALIEN ZUM CURRICULUM DER WEST- UND SODSLAWISCHEN LINGUISTIK

Nr. 4

SLOWENISCHE TEXTE AUS DER REFORMATIONSZEIT

Nachdruck besorgt von G. Freidhof
Mit einem Nachwort von J. Pogačnik

VERLAG OTTO SAGNER · MÜNCHEN

1981

ISBN 3-87690-174-X

Copyright by Verlag Otto Sagner, München 1980.

Abteilung der Fa. Kubon und Sagner, München.

Druck: Erich Mauersberger, 3550 Marburg/Lahn.

P81/2985

VORWORT

Mit dem vorliegenden Band wird die Herausgabe älterer slawischer Texte, die im Curriculum des Studiums der Slawischen Philologie eine Rolle spielen können, fortgesetzt (vgl. zuletzt die Nr. 3 der *Materialien zum Curriculum der west- und südslawischen Linguistik*, Band 25 dieser Reihe).

Die Auswahl der Texte wurde anhand der Textzusammenstellung *Reformacijsko slovstvo. Izbrano delo* (eds. J. Pogačnik, F. Drolc, A. Sovre), Ljubljana 1976 getroffen. Wir sind dem Verlag *Mladinska knjiga* zu besonderem Dank verpflichtet, daß er dem Nachdruck der hier ausgewählten Texte zugestimmt hat. Dank sagen wir auch Herrn Prof. Dr. J. Pogačnik für seine Abfassung des Nachwortes.

Die getroffene Auswahl umfaßt sowohl Texte in Prosa (S. 7ff.) als auch in Versen (S. 79ff.).

Marburg 1980

Gerd Freidhof

[Extremely faint and illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

STOP TO...
DISTRICT...
MAY...
FOR...
ON...
DURING...
AS...
IN...
THE...

INHALT

Primož Trubar:

Odlomek iz predgovora v Abecedarium, 1550	7
Odlomek iz dela Katehismus, 1555	8
Iz dela Katehismus, 1555	9
Odlomek iz predgovora v Ta evangeli svetiga Matevža, 1555	9
Odlomek iz predgovora v Ta evangeli svetiga Matevža, 1555	10
Odlomek iz Tiga noviga testamenta ena dolga predgovor, 1557	12
Odlomek iz Tiga noviga testamenta ena dolga predgovor, 1557	13
Odlomek iz Tiga noviga testamenta ena dolga predgovor, 1557	14
Odlomek iz dela En regiŝter...ena kratka postila, 1558	16
Odlomek iz dela En regiŝter...ena kratka postila, 1558	20
Odlomek iz dela En regiŝter...ena kratka postila, 1558	21
Iz Svetiga Pavla ta dva listi, 1561	23
Odlomek iz dela Artikuli oli dejli te prave, stare vere krŝčanske, 1562	24
Odlomek iz dela Artikuli oli dejli te prave, stare vere krŝčanske, 1562	27
Odlomek iz dela Artikuli oli dejli te prave, stare vere krŝčanske, 1562	32
Odlomek iz dela Cerkovna ordninga, 1564	34
Odlomek iz dela Cerkovna ordninga, 1564	34
Odlomek iz dela Cerkovna ordninga, 1564	36
Odlomek iz dela Cerkovna ordninga, 1564	37
Iz dela Ta celi katehismus...inu pejsni, 1574	38
Iz dela Ta celi katehismus...inu pejsni, 1574	39
Odlomek iz dela Katehismus z dvejma izlagama, 1575	42
Odlomek iz dela Katehismus z dvejma izlagama, 1575	43
Odlomek iz dela Katehismus z dvejma izlagama, 1575	47
Odlomek iz dela Katehismus z dvejma izlagama, 1575	48
Odlomek iz dela Katehismus z dvejma izlagama, 1575	49
Odlomek iz dela Katehismus z dvejma izlagama, 1575	52
Odlomek iz dela Katehismus z dvejma izlagama, 1575	52
Odlomek iz dela Katehismus z dvejma izlagama, 1575	54
Iz posvetila v Ta celi novi testament, 1582	54
Jurij Juričič: Iz predgovora k Postili, 1578	61
Boštjan Krelj: Iz predgovora v delo Postila slovenska, 1567	63
Matija Trošt: Iz dela Ena lepa inu pridna prediga, 1588	65

Primož Trubar:

Ana pejsen iz stariga svetiga pisma	79
Ne daj, oča naš, lubi bog	85
Pejsen zuper Turke	86
Pejsen od svetiga duha	88
Bug bodi meni milostiv	90
Completa (večerna molitov)	95
Te cerkve Božje zuper nje sovražnike tožba inu molitev	97
Tiga prviga psalma prva izlaga: Paraphrasis	100
Tiga prviga psalma druga izlaga: Explicatio	102
Tretja izlaga: Allegoria	104
Jurij Juričič: Ena pejsen, kadar oče eden čez deželo iti	106
Adam Bohorič: Ena druga otročja pejsen	107
Boštjan Krelj:	
Ta CXXVIII. psalm	109
Prošna za mir	111
Janž Schweiger: Ena lepa duhovna pejsen	112

Jurij Dalmatin:	
Ena srčna molitov zuper Turke	115
Ta CXXIV. psalm	118
Naša bramba je gospud bug	121
O revni človik, zmisli vsaj	123
Gospud bug je moj zvest pastir	128
Salomonove visoke pejsni II. cap.	131
Marko Kumprecht:	
Hvaležna pejsen d. Marije	133
Psalmus XIII	135
Janž Znojilšek: Ena lepa duhovna pejsen	137
Nachwort: Bemerkungen zu Texten aus der Reformationszeit	140

PRIMOŽ TRUBAR
(1508—1586)

Sveti Paul od nuca tiga pisma taku govori (II. Thim. III.), de vse tu pismu, kateru je danu od Buga, je nucnu h timu vuku, h ti štrafingi, h timu popravlenu, h timu kojenu oli rejenu v ti pravici, de ta človik božji dokonan inu perpravlen bode vsimu dobrumu delu. S tejmi besedami hoče sveti Duh skuzi svetiga Pavla vsem ludem dati na znane, da ta človik, kir je od mladiju norčast, preprost, hud, vselej le hudimu perkoloneninu kir birad le posuji hudi volidjal, skuzi obeno drugo reč se ne more dober zrediti inu spet sturiti moder ter v dobruti obdržati, samuč skuzi to besedo tiga svetiga pisma; zakaj iz pisma se navučimo, odkod ta hudi strup pride, kir tiga človeka taku hudiga ter noriga sturi inu hudimu naklane; inu iz tiga se mi tudi navučimo to arcnijo, koku inu skuzi kaj ta človik more inu ima tak strup, tu je ta greh, perpraviti od sebe, de spet dober, moder inu Bogu lub postane ter ostane v milosti božji do konca, de v nebu pride. Zatu je tudi Gospud Bug gar čestu zapovedal tim starišem, de imájo te zapuvidi božje tim mladim ludem naprej pisati inu te iste vučiti (Deut. VI. et XI.).

Obtu jest, kir sem tudi k animu starimu vom Slovencom naprej postavljen, sem te vekše štuke naše prave vere v le-te bukvice prepisal inu v tih sem tudi hotel pokazati an legak, kratek pot, koku se ima an vsaketeri skoraj brati navučiti.

(Odlomek iz predgovora v *Abecedarium*, 1550)

Iz tiga abecedarija se mogo ti vaši lubi otročiči inu tudi ti stari letku inu hitru navučiti brati ter pisati. Iz tiga katehisma pak mogo vsi žlaht ludje se prov navučiti te potrebne štuke te vere krščanske, katere malu ludi, Bogu se smili, v slovenski deželi zdaj prov znajo. Mi smo tudi h timu katehismu perdjali ene molitve inu navuke, koku vsaki suj stan ima pelati po zapuvidi inu voli božji.

Natu vas šulmoštre, pridigarje inu gospodarje prosimo inu opominamo na božjim mejstu, de vi v vaših šulah, cerkvah inu v hišah le-te štuke te krščanske vere vse žlaht ludi, suseb te mlade inu preproste, s tejm naprej pravijoč, beroč, pridigujoč inu vprašajoč, koker smo vom tukaj naprej izpisali, zvejstu vučite. Spomislite, de mi vsi, koku druge vučimo oli ne učimo, inu od vsiga našiga djane bomo v kratkim časi pred tejm pravičnim rihtnim stolom Kristusovim rajtingo dajali inu od nega bomo spet nazaj prijeli naš zasluženi lon.

(Odlomek iz dela *Katehismus*, 1555)

Vi žene, bodite vašim lastnim možjem pokorne koker timu Gospudi inu koker se spodobi, zakaj ta mož je te žene glava, glih koker je Kristus glava suje gmajne (Efes. 5.). Vi žene, bodite pokorne vašim možjem, de tudi ti, kateri tej besedi ne verujo inu neso pokorni, skuzi ta stan inu leben tih žen prez te besede bodo dobiti, kedar oni bodo vidili, de v čistosti inu v božjim strahu hodite inu prebivate; katera lepa ženska naredba nej izvuna v tim spletanu oli v tim krišpanu tih las inu vtim obešanu tiga zlata inu flinderlinov okuli sebe oli na oblačilu tiga gvanta postavlena, temuč ta lipota, kir je iznotra, ta skriven človik v tim srcej, kedar ta isti nej izpačen, de ima en krotak inu tih duh, la-taka reč pred Bugom veliku vela. Zakaj taku so se nekedaj te svete žene lipe narejale. Te so nih zevupane v Buga stavile inu so bile nih možjem pokorne, koker je ta Sara timu Abraamu bila pokorna inu je nega imenovala gospud, katere ščere ste vi postale. Obtü dejte dobru inu se pred obenim strahum ne bujte (1. Pet. 3).

(Iz dela *Katehismus*, 1555)

Lubi Slovenci! Vom inu nom je vedejoč, de le-ta naša slovenska beseda dosehmal se nej z latinskimi, temuč le ta krovaska s krovaskimi puhštabi pisala. Iz tiga vsaki more vejdi, de nas le-tu pisane inu tolmačovane (kir nemamo pred sebo obeniga navuka oli eksempla) zdaj na prvu težku stoji. Obtü aku kate-rimu le-tu naše prvu delu se cilu popelnoma ne zdi,

ta zmisli, kaj vsi modri govore, kir pravijo, de sledni začetek je težak inu nepopelnom. Mi smo, Bug vej, dosti zmišlovali, s kakovimi puhštabi to našo besedo bi mogli prov po tej ortografiji, štaltnu inu zastopnu pisati, de bi preveliku puhštabov oli konsonantov k ani silabi ne jemali, koker ti Peami inu drugi dejo, kateru je grdu viditi.

Taku mi nesmo mogli zdaj v naši zastopnosti drigači najti, temuč de se ta h za ch, ta v za pul f pišejo inu postavijo inu de se ti štimovci izreko po šegi našiga jezika. V ti viži se nom zdi, se ta naš jezik, suseb z latinskimi puhštabi, more prov, lehku inu zastopnu pisati inu brati. Timu daj Jezus Kristus sujo milost. Taku bodi.

(Odlomek iz predgovora v *Ta evangeli svetiga Matevža*, 1555)

Lubeznivi bratje! Kedar ta Duh božji, kateri notri v vas prebiva, je eno tako dobro lakato inu žejo tiga svetiga evangelija našiga gospudi Jezusa Kristusa per vas sturil, de ste vi nas prosili (potehmal ta vekši del ludi v naši deželi družiga jezika ne zna, samuč ta slovenski), de mi te svete evangelijske inu listuve, koker so ti od tih evangelistov inu jogrov pisani, tudi v ta slovenski jezik izpišemo — katero vašo sveto prošno smo mi radi ter z veselom zaslišali — inu de vi vidite, de smo s celim srcom, so vsem tejm, kar od Buga imamo, pernaredni vom služiti: vom tukaj pošlemo ta evangelion s. Matevža v ta naš jezik preobrnena. Tiga vi zdaj od nas koker enu mahinu kosilce

oli južinico v dobrim vzemite inu špižate vaše duše, dotle z božjo pomočjo te druge evangelije inu listuve preobrnemo. Kedar tu istu dopernesemo, tedaj vi bote mogli vaše duše napasti do sitosti.

Mi imamo pak tukaj tri riči vom povedati:

Na prvu. Kedar ta slovenski jezik se povsod glih inu v eni viži ne govori — drigači govore z dostimi besedami Krajnci, drigači Korošci, drigači Štajerji inu Dolenci ter Bezjaki, drigači Krašovci inu Istrijani, drigači Krovati —, obtu smo mi le-tu naše delu v ta krajnski jezik hoteli postaviti za dosti riči volo, nerveč pak, kir se nom zdi, de ta tih drugih dežel ljudi tudi mogo zastopiti. Inu mi nesmo v le-timu našimu obračanu oli tolmačevanu lepih, gladkih, visokih, kunštnih, novih oli neznanih besed iskali, temuč te gmajnske krajnske preproste besede, katere vsaki dobri preprosti Slovenec lehkú more zastopiti; zakaj ta muč svetiga evangelija inu naše izveličane ne stoji v lepih, ofertnih besedah, temuč v tim duhej, v ti risnici, v ti pravi veri inu v enim svetim krščanskim lebnu.

H drugimu vom povejmo, de mi v le-tim našim prevračenu smo veden imejli pred sebo ta pravi studenec tiga noviga testamenta, kir je grški pisan; raven tiga smo mi tudi gledali na tu prevračene tih novih inu starih vučenikov, kateri so ta nov testament iz tiga grškiga jezika v ta latinski, nemški inu v laški preobrnil, nerveč pak na Erazmov Roterodamov nov testament, h timu so nom nega annotationes silnu pomagale.

H tretimu vom tudi tukaj očitu povejmo, da mi le-tu naše delu inu preobračane tej pravi cerkvi božji,

tu je, vsem prov vučenim, zastopnim krščenikom rezgledati inu soditi cilu podvržemo; kar kuli ta prava gmajna krščanska v le-tim našim delu kaj kriviga oli nezastopniga najde inu nom reče drigače postaviti, nas podvuči oli opomeni, tu istu vse hočmo v dobrim gori vzeti, to zahvaliti, radi ter volnu slušati. Zakaj od te prave stare krščanske cerkve oli gmajne, katera tiga sujga praviga pastirja Jezusa Kristusa, Sinu božjiga, štimo posluša to vero inu ta leben po vuki tih prerokov inu jogrov pela inu drži, se mi ne hočmo z obeno ričji nikdar ločiti. Natu vas brumne, zastopne krščenike vse zvejstu prosimo, de kedar vi, beroč le-tiga evangelista, kaj kriviga oli nezastopniga v le-tim našim tolmačevanu zagledate; de vi tu istu nom zdajci pustite vejdit, za volo de mi naprej s tejm preobračenem tejm bule bomo vej dili se držati. S tejm vi služite božji česti, inu iz tiga nega cerkvi velik prid pride. Mi dobru na sebi počutimo, de h takimu visokimu delu smo šibki inu nekar zadosti. Oli mi smo le-tu s tejm vupanem začeli, de Bug za nami skoraj druge obudi, kir bodo le-tu naše delu popravili, Bogu na čast inu vsimu krščanstvu h dobrimu dokonali.

(Odlomek iz predgovora v *Ta evangeli svetiga Matevža*, 1555)

Onu je risnica, de te predolge predguvori v vseh bukvah, v mahinih inu v velikih, bodo od tih vučenih inu modrih ludi tadelani. Obt u bi se spodobilu, de bi jest zdaj kratku govuril od tiga nuca inu prida tiga evangelija inu du so ti evangelisti bili inu le-to pred-

govor s tejm zaprl inu dokonal. Oli kedar sem jest pak v ti nemški inu tudi odspred v ti slovenski oblubil, de jest hočo v le-ti predgovori zavolo tih mujih dobrih, preprostih lančmanov, kir druge besede ne znajo, samuč to slovensko, od tih nerpotrebniših, nucniših inu troštlihvih riči inu štukov zastopnu govoriti inu vučiti, obtu vas vseh prosim, de le-ta muj greh inu neuštalt, kir tukaj s to mujo dolgo predgovorjo sturim, meni odpustite inu izložite na bulše. Ta velika lubezen inu perjazen, katero jest pruti vom vsem imam, inu ta dar, kir imam od Buga, ta muj pridigarski stan, tu poklicane inu zapuvid božja mene h timu perganejo inu permorujo. Inu jest vupam Bogu, le-ta predgovor bode mnogoterimu dobrimu Slovencu inu Krovatu luba inu nucna; skuzi to bode dosti dobrih visti potroštane inu podvučene, de bodo sami sebe, kaj v vsakimu človeku tiči, kakovo veliko dobruto je Kristus, naš gospud, nom s sujo martro dobil, spoznali inu vejdili se držati inu obstati per pravi veri v vseh nadlugah inu izkušnavah.

(Odlomek iz *Tiga noviga testamenta ena dolga predgovor*, 1557)

Ta beseda evangelium je ena grška beseda. Ta se more v to slovenščino tolmačiti: enu dobru selstvu oli en dober glas oli en dobri, veseli marin, od katerih ti ljudje bodo veseli, od njih z veseljem govore, radi poslušajo inu drugim pravijo, koker de bi zdaj en le-tak dober risničen glas inu marin k nom prišel:

ti Turki so od našiga gospudi krala inu od nega sinov iz vseh slovenskih, krovaških inu vogrskih dežel, iz Bosne inu iz Konstantinopola cilu pregnani, zatu mi inu vsi naši otroci se ne bomo uže več bali Turkov, bomo žiher inu mir imeli pred vsemi našimi sovražniki. Ne bomo več štivr dajali, ne težkih tlak delali inu bodo naprej uže vselej dobra rodovita lejta; oli kedar se enimu lačnimu oli žejnimu pravi, on bode imel eno dobro večerjo, jejsti inu piti zadosti; oli enimu, kir v ječi za život sidi, on bode na jutrišni dan prez vse martre inu štrajfinge prust izpuščen; oli enimu bolniku, kir velik betež ima inu na smrti leži, on bode čez dva dni spet cilu zdrav & c. Takim dobrim, veselim inu troštlivim marinem vsem bi mi mogli tudi reči inu dati tu ime evangelium.

(Odlomek iz *Tiga noviga testamenta ena dolga predgovor*, 1557)

Ti jogri, s. Paul inu ti evangelisti so ta pravi vuk od te vere v Kristusa v tu pismu postavili inu timu krščanstvu pustili za sebo. Oli zdajci po nih ločitvi iz tiga svita so se ti krščeniki pustili od falš vučenikov, kecarjev inu potle od papežov, kardinalov, škofov, farjev inu menihov na mnogetere krive vere inu na čudne norske, malikovske božje službe zepelati, de so iskali inu še zdaj nih dosti iščejo to gnado inu milost božjo tiga odpuska, tu je odpuščane tih grehov v Rimu, v Rokonatu, v Ahu, v Išpaniji, na gorah, na doleh, na puli inu v tih gozdeh, per izpačenih mašah, per zidanih cerkvah, per mrtvih svetnikih, per pape-

žih, škofih, farjih, menihih, per babišnih sanah, per zcludijevih cajhnih inu prikaznah, per ličkakih človeskih inu norskih božjih službah, de v tim krščanstvu dosti stu lejt ta manši dejl ludi po vuki inu pismu tih prerokov inu jogrov so te gnade, odpuske tih grehov inu tiga večniga lebna le per samim Kristusu skuzi to vero iskali. Ti ljudje per tim sedašnjim našim času, v katerim se spet prov inu zastopnu ta stara prava vera krščanska v dosti mejstih vuči inu pridi-guje, de se drugdi božja milost ne najde, samuč per božjim sinuvi skuzi to vero, tudi ne mogo oli veliku več ne hote taciga božjiga vuka se navučiti inu zastopiti ne gori vzeti. Ti eni pak, kir vejdo inu zastopijo, de ta sedašni vuk od te vere krščanske je prov inu risničen, oli zavolo kir se boje, de bi za take prave vere volo v kako nadlugo oli nesrečo, v ječo inu ob blagu prišli, ne hote očitu h taki veri stopiti inu spoznati pred ludmi, pado od ne inu no zatajo. Za tacih ludi volo, kir ne hote od te prave vere slišati ne vučiti se, inu za tih, kir ne hote te prave vere očitu spoznati, le-tiga ne pišemo, temuč za letih volo, kir žele inu bi radi vej dili, katera vera je ta prava, koku bi se imejli ž nih vero, ž nih lebnom, ž nih djanem, ž nih božjimi službami na tim svejtu držati, de bi mogli priti v ta večni leben. Za takih dobrih ludi volo, kir so eniga dobriga pošteniga srca, le-tu delu mi delamo, pišemo inu te iste z gruntom inu zastopnu vučimo inu zagvišujemo, de drigači skuzi obeno reč te milosti božje inu tiga večniga lebna ne dobe, samuč skuzi to vero v Jezusa. koker smo tu spričali zadosti.

(Odlomek iz *Tiga noviga testamenta ena dolga predgovor*, 1557)

1. Ti preprosti, aku hote le-ta evangeli prov zastopiti, imajo poprej vejčiti, de vsi Judi tedaj, kedar je Jezus vmej nimi hodil inu pridigal, so bili tej rimski ajdovski gosposčini podvrženi, koker so zdaj ti krščeniki tim Turkom, kir v tih zdolenih vogrskih, v vezjaških, krovaških, v Bosni, v srblanskih deželah prebivajo. So morali po sili super nih volo timu rimskimu cesarju te štivre, pravde inu cole plačovati. Natu so ti farizeji super Kristusa enu kunštnu vprašane znešli, kir ga vprašajo, aku je prov inu se spodobi tim Judom, kir so eni božji frajani ludje, dati timu cesarju ta činž oli nekar. S takim vprašanjem so ga hoteli zapopasti inu perpraviti, oli de vsi Judi, bozi inu bogati, bi bili nemu sovraž postali, nega vuk inu oblube za falš, krive, ležnive inu za ništer držali, oli de bi bil ujet od rimske gosposčine koker ta, kir vuči inu se stavi super cesarjeve inu vse žlaht gosposčine postave, zapuvidi inu naredbe. Kristus pak koker ta modri Bug nim da eno tako odgovor, kateri ne mogo ne ti farizeji ne ta gmajna ne ta gosposčina krivu dati.

2. Inu Kristus s to odgovorjo, kir tukaj pravi: »Dajte cesarju, kar cesarju sliši, inu kar sliši Bogu, tu dajte Bogu« dvej riči vuči inu daje na znane vsem ludem. Nerpoprej, de ta pridiga tiga s. evangeliya inu ta vera krščanska obeniga gospostva, ne oblasti, ne stanu, ne pravih postav, ne ordning, ne pravd, ne dajena, jemlena, kupčovana, prodajana, kupila ne premijuje, ne rezdira inu doli ne tare, koker nekateri menijo inu dolže te evangeliske pridigarje, temuč Kristus, nega s. evangeli inu vsi pravi zastopni pridigarji le-te gosposke dobre, potrebne riči potrdujo inu zapo-

vedajo vsem krščenikom, de vso žlaht gosposčino poštujo, boje, ni dado volnu inu zvejstu nih pravde, štivre, cole, desetine inu kar nim od stariga sliši.

3. Potle inu h drugimu s to odgovorjo tudi vse verne vuči inu nim veli, de, kedar glih ta gosposčina nim po sili, po krivici, tim starim pravdom inu navadom, super, prevelike štivre, cole, aufšlage inu težke tlake nalagajo inu jemlo, taku ti krščeniki taki sili inu krivini nemajo se super z brambo staviti ne krega oli puntov začnati, temuč koker te druge nadluge, kir nom Bug pošle inu naloži na nas, imajo volnu pretrpeti, Bogu izročiti, prositi inu klicati na nega, de on sam nim tako nadlugo podstopi, tej gosposčini pravi rezum inu pamet da, de to nih oblast, kir imajo od Buga, po pravici, po božji voli drže, pelajo inu rovnajo, inu per tim spoznati inu reči, de gospud Bug tako hudo, krivo inu nezastopno gosposčino je nim dal zavolo nih grehov inu de bodo izkušeni, so li v ti veri stonoviti inu volni, koker od tiga Job govori cap. 34: Bug dopusti enimu hinavcu kralovati zavolo tih grehov tih ludi. Inu Salomon pravi Pro. 28. Zavolo grehov te dežele bodo čestu ti viudi premineni, ampak zavolo tih ludi, kir so modri inu zastopni, bodo dolgu živi, tu je, kedar so ti ludje hudi, taku nim dolgu ta dobra gosposčina ne ostane, temuč namejstu te dobre huda pride. Inu Bug tudi s to hudo gosposčino tudi te suje verne ludi izkuša, so li stonoviti inu volni v ti veri, koker je to staro cerkov izkušoval v tim Egipti s tejm tiranom Faraonom, Davida s tejm Savlusom, te Jude, Danijela inu nega tovariše v babilonski ječi s tejm Nabuhodonozorom inu Darijom,

Kristusa inu te jogre s tejmi judovskimi škofi, farji inu s tejm Erodežom, te prve krščenike s tejm Nero-
nom, Dioklecijanom inu z drugimi tirani. Oli kedar
so tako silo volnu trpeli inu klicali na Buga, je Bug
nim vselej od take hude gospoščine čudnu pomagal
inu te tirane grozovitu štrajfal: tiga Faraona je so
vso nega vojsko potupil, Savlusa pustil prebosti,
Erodeža so črvje sneli, Nero se je sam prebol; Maksi-
min, Diokletijan, Julijan inu vsi krali, cesarji inu
viudi, kir so krščenike preganeli, lovili, morili, tu
nih po sili inu po krivini jemali, so vsi hud konec vzeli.
Inu še zdaj vidimo inu slišimo povsod, de, katera
gospoščina, mala oli velika, nemilostivu s sujemi
kmeti inu pokorniki okuli hodi, po sili inu po krivini
tu nih jemle, prevelike štivre inu tlake nalagajo, hud
konec vzemo, nih blagu do tretjiga erba ne pride,
nih stan inu žlahta cilu pogina, koker so ti celski knezi,
naj so si dosti kloštrov inu kaplanij štiftali, v Rim
hodili, vsi poginili inu konec vzeli, zavolo kir so nih
kmetom te lipe ščere po sili jemali, ž nimi kurbali inu
drugo krivino inu silo obhajali. Obtū ti krščeniki
so dolžni per nih visti vsaki gospoščini, hudi inu dobri,
v vseh ričeh, ki neso super božjo besedo, biti pokorni,
dati, kar ni sliši, te cole, pravde, štivre, tlake, inu ni
izkazati vso čast inu poštene, moliti inu prositi zano.
Inu kedar ta huda gospoščina tu nih po krivini jemle,
pregane, lovi, taku imajo volnu pretrpeti, Bogu nih
nujo tožiti, zakaj preveč po sili inu po krivini dati
inu trpeti nej greh, temuč en marter, ena služba božja,
zakaj Bug hoče tu od sujih vernih imejti. Ampak
po krivici so vso silo jemati, boge kmete inu ludi dreti

siliti, tu je greh inu Bogu silnu super, koker od tiga s. Pa (ul) Ro. 13 inu 1 Thi. 2 lipu vuči. Od tiga tudi v tim katehismi v ti četrti zapuvidi inu na koncu tiga katehisma najdete. S. Peter lipu vuči, kir pravi 1 Pet. 2 le-taku: Bodite podvrženi inu pokorni sledni gosposki postavi, ordingi inu naredbi zavolo tiga Gospudi oli timu kralu koker timu višimu oli tim altmanom koker tim poslanim od nega k ani štrajfingi inu meščovanu čez te škodlivce inu k ani hvali tim brumnim, zakaj le-tu je ta dobra vola božja, de vi s tejm dobrim delanem tih norskih inu nezastopnih ludi vusta zamašite. Vse žlaht ludi poštuje, bratovščino lubite, Boga se bujte, krala poštuje. Inu vi, hlapci, bodite pokorni s tejm strahum tim gospodom, nekar le samuč tim dobrim inu mehkim, temuč tudi tim hudim inu čudnim & c.

4. Gospudi Bogu sliši inu smo dolžni dati inu izkazati pruti nemu ta pravi strah, pravo vero, zevupane inu lubezen, volno pokorščino v vseh ričeh, imamo prav vučiti inu pridigati od nega, nemu zvejstu služiti inu diliti te zakramente po nega besedi, zapuvidi inu postavi, moliti, klicati na nega, to vero očitno spoznati. Od le-tih božjih riči se nemamo nikomer, obeni oblasti pustiti se odeleči; poprej imamo vagati tu blagu, život inu kar na tim svejtu lubiga imamo. Zakaj Bug hoče očitno spoznane od nas imejti, koker Kristus od tiga vdostih mejstih govori, kir pravi, Math. 10, Mar. 8: Vsaketeri, kir mene spozna pred tejmi ludmi, tiga istiga jest hočo tudi spoznati pred mujem očetom inu pred vsemi angeli; kateri pak mene pred ludmi

zataji inu se bode mujih besed inu mujga evangelija sramoval, tiga istiga jest hočo zatajiti inu se sromovati na ta dan, kedar jest v muji časti pridem pred mujem očetom inu pred vsemi svetejmi angeli.

(Odlomek iz dela *En regiſter... ena kratka postila*, 1558)

En vsaketeri človik, bodi v visokim oli v nizkim stanu, ima tu nega delu inu opraviu, kateru je nemu od Buga skuzi stariše oli gospoščino oli skuzi eno celo gmajno poročenu inu naloženu, zvejstu opraviu inu dopernesti: En kmetiš na puli, en antverhar per sujim stolu, en sin, hlapec, ena šči, dekla v ti hiši ima tu suje delu in službo per pravim redu zvejstu inu dobru dokonati; en purgar oli kupec prov kupovati, prodati, vagati inu meriti; en gospud, en oblastnik, en rihter, en viuda de trdi pravico, te brumne ludi miri, te hude štrajfa inu proč deva: en pridigar oli farmošter de veden moli, s. pismu bere, risnico pridiguje, te mlade preproste vuči prov verovati inu služiti Bogu po vuki tiga katehisma inu vsiga s. pisma. Inu aku katerimu v tim nega stanu inu delu kaka nadluga oli nesreča, buštvu oli bolezen oli za te prave vere volo preganene, ječa oli ta smrt naprej pride inu bo gori naložena, taku on nema super Boga mrmrati ne zatajiti te prave vere ne besede božje, zakaj tu vse volnu trpeti nom Bug v ti nega besedi veli. Ampak prez potrebe, prez sile, od sami sebe tu naše blagu, to ženo inu otročiče zapustiti inu zavreči, teči od nih v ne-

znane dežele, koker ti hinavski norški bidertauferji dejo, tiga Bug nej rekel, temuč hudič inu ta človeska norost. En tak je huši, pravi s. Paul, kir to sujo družino zapusti inu nekar ne omisli, koker en nevernik inu je to vero zatajil, 1 Thi. 5. Obtū oben nema sam sebi s sujo volo kake nadluge naložiti, temuč, kedar Bug pošle zavolo tih grehov oli zavolo te vere, ta isti križ imamo pohlevnu nositi inu pretrpeti.

(Odlomek iz dela *En regiſter ... ena kratka postila*, 1558)

Pred oseminudvaseti lejtī, tedaj kedar sem v Loki per Radočaju farmoſter bil, je bila gori nad Kompolom v vinogradih ena baba; ta se je svetila inu pravila, de s. Sebastijan inu s. Roh vsako nuč k ni prideta, ž no govorita inu velita, da se nima na tim hribu nad Kompolom inu Šemačino eno cerkov sturi inu sezidā; aku tiga ne dejo, taku hočta čez te ludi inu čez živino tak pomor inu žlize poslati, de malu ludi inu živine žive ostane; onadva tudi hočta vse vinograde inu pole s točo pobiti. Takim babskim hudičevim marinem so ti preprosti ludje verovali, inu zdajci od lesa inu iz desak sture eno kapelico inu začno undu mašovati, živino inu drugu blagu ofrovati inu perpravlati kamine h timu zidanu. Ampak jest sem takimu zidanu inu ofrovanu močnu zuper pridigal inu govuril; za tiga volo so mene hoteli ti farmani na Šemačini biti, de sem od nih moral pobegniti. Natu pošlem mujga vikarja, gospud Jerneja Rugelna.

h ti babi inu pustim vprašati, v kateri uri inu v kakovi štalti ta dva svetnika k ni hodita; natu je ona djala, ob pulnoči vselej dva lipa črna moža k ni prideta. H timu je gospud Jernej rekel, nekar ne pravi, de sta črna, temuč de sta bela, zakaj ti zcludji so črni, svetniki so beli. Ona odgovori: »Ja, gospud, jest hočo reči, de sta bela.«

Glih taku ena druga baba je hotela imejti, de bi se bila ta tretja cerkov gori na Bruniki per tih Trijeh kralih zidala. Blizi mujga rojeniga domu per Rastčici je ena cerkov divice Marije, kir se pravi na Silevici. Undu se je tudi ena vsem ludem vejdeča kurba, tej so djeli Šavleča Katerina, inu ena vduva Margeta Hudakončevka inu en muj stric Gregor Trubar malinar — le-ti tri so se tudi veden svetili inu pravili, koku se nim divica Marija perkazuje inu hoče imejti, de se na Silevici ni en nunski klošter sezida. S tejm pravlenem so tudi h ti cerkvi dosti gvanta inu živine perpravili. Od tiga so farji inu cehmojstri dobru lebali inu per tim hud konec vzeli: farmošter te iste cerkvi je od sujga svaka ubijen, cehmoštre so Turki ujeli, mujga strica Gregorja je enu drivu ubilu, Hudakončevka je v Ah hodejoč — nišče ne vej, kej oli koku — umrla. Glih taku ta cerkov na Sveti gori per Gorici je tudi od ene zcludjeve babe gori prišla inu te druge cerkve na gorah skoraj vse. H timu farji, škoti inu nakateri gospudje melče, za volo kir od tacih malikovih ofrov imajo dosti mesa h kuhanu. Oli zcludi nje, kir h taki pregrehi inu golufiji melče, zuper ne pridigujo inu ne branijo, bode tudi kahal v tim peklu vekoma, aku prave pokure inu per pravim času ne dejo.

(Odlomek iz dela *En regišter . . .*, 1558)

Tu pravu zastopnu očitu pridigane v ti cerkvi (s. Paul) čez vse velike daruve inu kunšti, čez vse žlaht jezike inu čez vse božje službe visoku hvali inu povišuje. Inu vuči, veli ter z dostimi argumenti inu perglihami spričuje inu trdi, de tu s. pismu inu ta evangeli se ima s tejm zastopnim, sledne dežele gmajn jezikom tedaj, kedar ti krščeniki v cerkvi vkupe prido, brati, pejti inu pridigati. Zakaj kedar se v ti cerkvi le z jeziki inu v tim duhu govori, tu je, z nezastopnimi besedami inu z neznanim, ptujim jezikom, koker per Slovencih inu Vogrih latinski, bere, poje inu pridiguje, od tiga ta gmajna ne bo navučena v ti veri ne pobulšana. Obtü taku nezastopnu žabrane pergliha tim piščecom, godcem inu trobentarjem, kir v enu vrej nih štimo vleko, s prsti ne z jezikom te štíme ne prebirajo, obene prave viže oli glasa ne dado, de nišče ne vej, kaj piščejo oli godo. Ampak kedar se v ti cerkvi s tejm zastopnim gmajn deželskim jezikom bere, poje inu pridiguje, taku od tiga ta cerkov, tu je ta gmajna vseh vernih, bo v ti veri potrjena, pobulšana inu potroštana inu ti neverniki inu veliki grešniki bodo svarjeni inu čezpričani, de krivu zuper Boga dejo, de se pokore inu h pravi veri stopijo. Za tiga volo je veliku nucniše ena kratka, zastopna pridiga koker deset tavžent nezastopnih maš.

(Iz Svetiga Pavla ta dva listi, 1561)

Inu de vi, muji Slovenci, tudi koker drugi ludi prov inu iz grunta bote vejdili inu drugim risničnu mogli povejdati, kakovo vero, kakove artikule oli štuke v ti veri ti od spreda imenovani krali, viudi, dežele, mejsta inu mi imamo inu držimo, obtu inu za tiga volo sem jest le-te bukvice, kir se imenujo »*Augustana confessio*, tu je: ta vera inu artikuli, kir so ti eni nembški viudi inu mejsta v tim Aušpurgi pred cesarjem inu pred vsem rajhom z vusti inu s pismom očitu spoznali«, iz latinskiga inu nembškiga jezika v ta naš krajnski zvejstu preobrnil inu istomačil. Inu kedar so ti eni artikuli, navuki inu besede v le-tih bukvicah v ti bukovščini, nembščini kratku inu časi temnu izrečeni inu postavljeni, de ti preprosti inu kir neso v tim s. pismu vučeni, težku oli cilu ništer ne zastopijo, obtu sem te iste artikule inu besede z drugimi inu z obilnešimi besedami, eksempli inu perglihami istomačil, izgovuril inu izlužil, katere besede inu eksemple sem vzel iz čistiga zastopniga s. pisma inu iz le-tih bukvic *Apologiae* oli zagovarjane inu iz tih dveju

bukvic, v katerih ti saksoniski inu wirtemberski pridigarji nih vero inu vuk spoznajo, katero so oni pred deset lejt pred ta concilium v Trienti polužili, od katerih smo od preda tudi pravili, de vupam Bogu, sledni dobri krajnski inu slovenski človik bo iz grunta popolnoma tu, kar se v le-tih bukvicah piše inu vuči, rezoumel inu zastopil. Inu bo iz tih se navučil to pravo, staro krščansko vero, le-to vero jest pravim, katera je od samiga gospudi Boga postavljena skuzi božjiga sinu, skuzi preroke inu jogre tim ludem rezodivena, pridigana inu z velikimi cajhni potrjena, od katere so nas ti papeži, škofi, farji inu menihi dosti lejt bili odpelali inu zapelali. Inu bo iz nih prov zastopil, spoznal inu bo mogel drugim risničnu praviti inu povejdati, kaka oli kakova je ta naša vera, katero ti naši zupniki za krivo, novo, lutersko inu kecarsko šacajo, drže, ferdamnujo inu taku zuper vpijo; h kateri veri se je tulikajn ludi po vseh deželah perdružilu, de več k mašom, po hribih, po gorah, po puli, po doleh, po kukavah, po vrtačah, po gozdeh, po dalnih deželah h tim dalnim, neznanim cerkvom s križi po odpuske ne hodijo, tej Divici Mariji inu tim svetnikom ne ofrujo, cerkvi inu kapel ne zidajo. Zakaj tu vse je timu božjimu evangeliskimu vuku inu tej stari, pravi veri cilu zuper.

Natu vas vseh, kir ste dosehmal iz preproščine inu nezastopnosti zuper to našo vero, vuk, pridige inu božje službe mrmrali inu govurili, prosim na božjim mejstu inu vom h dobrimu vas zvejstu opominam: ne zašpotujte, ne ferdamnujte to čisto besedo inu risnico božjo, katera se vom zdaj prov pridiguje

inu najprej piše, zakaj tu vom inu vašim otrokom dobri-
ga ne pernese. Vi vidite, slišite povsod inu merkate,
koku Gospud Bug vse te, kir so tej pravi veri, timu
svetimu evangeliju, pravimu božjimu vuku zuper
inu sovraž, te prave pridigarje pregano, love inu
more, grozovitu štrajfa nekar le samuč na telesu,
kir hudo, grdo, strašno, naglo smrt vzemo na tim
svejtju, temuč veliku več Bug take tudi štrajfa s to
duhovsko notrno slipoto tiga srca, vuma inu s to
nezastopnostjo, de ti sovražniki tiga evangelija,
praviga božjiga navuka inu tih pravih božjih službi
več inu rajši verujo ličkakim cuprniskim starim ba-
bom inu kurbom, koker samimu Bogu Očetu, nega
Sinu Jezusu Kristusu, našimu Gospodi, timu svetimu
Duhu, vsem prerokoim inu jogrom; zakaj kar kuli
ličkaka lotrica reče inu veli, bodi unucne cerkve zi-
dati, s križi okuli tepsti, de se v soboto nema prati,
tu vse dejo. Kar je pak Bug nim prepovedal, tu dejo,
inu kar je nim zapovedal, tiga ne dejo. Inu taki so-
vražniki te čiste svete besede božje so tudi taku silnu
iznotra oslipleni inu omamleni, de rajši v sramoti,
v nepoštenju, v kurbariji inu v prešustvi koker v časti,
v poštenju, v zakonu inu v brumi prebivajo; so rajši
v božji nemilosti, pod božjim srdom koker v božji
gnadi inu milosti, rajši v tih grdih velikih smrtnih
grehah, koker v ti pravici inu svetusti stoje; rajši eno
hudo, žalostno, boječo, cagavo vejst koker enu ve-
selu srce, dobro, pokojno, mirno inu srčno vejst imajo;
rajši hud konec, hudo smrt vzemo inu vedejoč v pe-
kel gredo, koker z mahinim, lahkim inu kratkim

pretrplenem v ta nebesa. Pred tako grozovito sli-
poto inu pred tako pravo štrajfingo božjo, Oča nebe-
ski za volo sujga lubiga Sinu zred s. Duhom vsakiga
človeka obari inu ohrani! Amen.

(Odlomek iz dela *Artikuli oli dejli te prave,
stare vere krščanske*, 1562)

V tim istim času je bil en brumen, bogaboječ, vučen
menih inu doktor s. Avgustina ordna, timu je Marti-
nus Luter bilu ime, na veliki šuli v tim mejstu Wit-
tembergi. Ta je nerprvič zuper te golufske papežove
odpuske inu zuper te falš meniške pridige začel govo-
riti, dišputirati inu pisati. Inu je nerpoprej timu men-
ciškimu škofu, potle timu magdeburskimu, za tejmi
nega ordna višimu, h puslednimu samimu papežu
pisal inu nje vse prosil pohlevnu inu opominal, de
bi oni, koker tim višim inu škofom sliši, to pokuro
inu ta evangeli pridigali inu tim menihom prepo-
vedali, s tejmi odpuski te boge ludi ob nih denarje
noriti inu nih duše zepelati. Oli Luter s tako prošno
per nih vseh nej ništer opravil, temuč ta papež inu
ti škofi so naredili inu dopustili, de od vseh stran inu
dežel menihi, doktorji inu te velike šule so zuper nega
vpili, pisali inu za kecarje šacali. H puslednimu ga je
papež sam za kecarje obsodil inu panal. Inu je gospu-
di cesarje pregovoril, de je Luterju to nembško vso
deželo prepovedal inu vse nega bukve sežgati zapove-
dal. V tim je tiga Luterja gospud, ta saksoniski kur-
fürst, tiga, kir je od raniciga cesarje Karola ujet bil,

oča, ta je timu bircpugeriskimu škofu inu drugim visokim vučenim ludem pisal inu nje vprašal, aku tudi oni vidijo inu merkajo, de v tu krščanstvu je dosti krivih riči prišlu & c. Natu so oni nemu spet pisali: ja, dosti krščanskih artikulov se krivu vuče, božje službe se ne drže prov, ti duhovni ne pelajo nih stanu, koker sliši. Obtū bi potreba bila, de bi se ta krščanska cerkov reformirala inu popravila inu Luter prov govori inu piše. Natu je ta kurfürst tiga Luterja v enim sujim gradu nakuliku mescev skrivaje držal. Oli v tim času ta Luter inu potle, kedar je spet domov na veliko šulo bitembersko bil prišel, nej praznoval, temuč stuprov je začel te nedelske evangelije, epistole inu druga s. pisma prov izlagati inu ostru pisati zuper papeža, škofe, farje inu menihe. Inu je vse ludi opominal, de bero sami to biblijo, tu pravu, staru, svetu božje pismu, ta vuk inu pridige Kristuseve, tih pre-rokov inu jogrov. V tih oni bodo vidili inu nešli, de ti papeži, škofi, farji inu menihi so nas od te stare vere, od pravih božjih službi deleč odpelali inu čudne, norske, krive božje službe inu nega besedi zuper, za volo denarjev gori naredili & c. S takim nega pismom je dosti ludi perpravil, de so začeli tu s. pismu inu te stare bukve brati. Inu so v nih nešli, koker je Luter nim pravil inu pisal. Nu skuzi taku tiga Luterja pismu je Bug dosti ludem (vmej katerimi so ti eni viudi, kir oblast imajo cesarje staviti, inu drugi viudi inu ta ena mejsta tiga rajha) te notrne, duhovske oči odprl, de so v tim s. pismi to pravo, staro krščansko vero zagledali, zastopili inu s celim srcem, z velikim veselem prijeli inu gori vzeli inu tej papežovi novi,

krivi cilu slovu dali. Tu je papežu stupru težku djalu. Natu on zdajci zatoži pruti gospudi cesarju vse te iste viude inu mejsta za kecarje inu prosi, de bi nje permoral spet h ti nega veri stopiti. V tim se je cesar za papeževo volo veliku trudil, oli zabston. Potle je te lutrske viude inu mejsta z drugimi stani vsiga rajha v tu veliku mejstu Augšpurg poklical inu nim naluzil, de nih vere vse artikule zapisane naprej pred nega inu vse stanuve tiga rajha perneso. Tu so sturili inu nih vere vse artikule taku po redu, koker so v le-tih bukvicah zapisane, naprej pred cesarje inu vse stanuve vsiga rajha pohlevnu polože, nih vero očitu spoznajo, rezodejo inu dado vsem ludem na znane. Inu risnica je, de le-tih artikulov v le-tih bukvicah ta vekši dejl so papežov legat, ti drugi škofi, farji inu menihi tedaj koker še zdaj za krive inu kecarske ob-sodili inu so gospudi cesarje pregovorili, ta je tim artikulom inu bukvicom tudi zuper bil. Inu dva doktorja, Johannes Faber, kir je potle zatu to škofijo na Dunaji dobil, inu Eccius, sta enu pismu zuper te nih artikule sturila; tu se je očitu pred vsemi stanuvi tiga rajha prebralu, oli tiga doli spisati neso hoteli nikomer dati. Ampak ti poprej imenovani viudi inu mejsta so te artikule nih vere inu bukvice, koker so te iste pred gospudi cesarje inu pred vus rajh bili poluzili, z ano dolgo apologijo, tu je, z ano zagovorjo, zdajci v latinskim inu nembškim jeziku pustili drukati inu brati vse ludi inu so taku dali na znane po vsem svejtu, kakovo vero oni imajo inu drže. Inu le-tu, kir so ti eni viudi inu ena mejsta le-te bukvice timu ranicimu gospudi cesarju Karolu inu vsimu rajhu naprej

dali inu polužili, se je godilu v tim lejtü po Kristusevim rojstvom M.D.XXX v tim mejstu Augšpurgi. Potle je bilu še enu drugu vkupezbrane inu hojene vsiga rajha tudi v tim Augšpurgi; v tim istim je ranik gospud cesar Carolus tim velikim inu malim viudom, gospudom inu mejstom, kir so to evangelisko vero prijeli inu od te papežove stopili, nalužil inu zapovedal, de so morali v tim M.D.LII lejtü na ta concilium v tim mejstu Trientu nih pridigarje inu vučenike poslati inu s tejmi kardinali, škofi, farji inu menihi za te vere volo se štritati, zgovoriti inu dišputirati. Natu so tiga saksoniskiga velikiga viuda inu tiga wirtemberskiga duhovski vučeniki inu pridigarji, še pak druguč, vsakiga viuda pridigarji suseb v duje bukvice vse artikule nih vere inu nih vuka lipu po redu, zastopnu ter kratku postavili inu zapisali v tim latinskim inu nembškim jezikom. (Iz tih dvujih bukvic sem tudi nekatere besede inu pričovane od te naše vere v le-te bukvice postavil.) Inu so ti viudi te iste obuje bukvice per tih nih nervučeneših pridigarjih, vmej tejmi je tudi Joannes Brencius bil, na ta concilium v to Triento poslali. Ti so te obuje bukvice timu concilju, tim kardinalom, škofom, farjem inu menihom, kir so tedaj v Trienti vkupe bili, naprej polužili inu v nih roke dali. Oli tih bukvic ti kardinali inu škofi neso hoteli očitu v tim concilju brati inu tih od viudov poslanih pridigarjev predse pustiti ne zaslišati. Natu so ti eni nembški viudi zuper cesarje, za volo kir je s papežom držal, en velik kreg začeli inu so s tejm kregom ta celi concilium v Trienti rezdrli inu rezpodili. Po le-tim kregu inu tudi poprej so se h taki tih viudov,

mejist inu pridigarjev veri ti drugi veliki viudi, kir cesarje stavijo, inu drugi viudi, knezi, gospudi, dosti nembških dežel, mejst, ta veliki škof inu viuda v Skelu, gospud Ermannus, kir tudi cesarje stavi, ta probst Magdeburgi, viuda Juri od Onalta, stopili inu no gori vzeli. Za le-tejmi sta ta dva krala, ta denmarski inu ta angliski, raven niju tu šotensku kraljevstvu tudi pod to vero se podali inu tej papežovi dali iz nih dežel inu mejst slovu. Zdaj ta mladi franski kral ž nega gospo materjo inu ž nega stricom, kralom od Navare, inu ta vekši dejl tiga franskiga kraljevstva s to našo staro vero drže. Vnuvič se je v ti franski deželi več koker štiristu tavžent ludi po Kristusevi postavi prov obšlu, ti ne pujdo več h tim papežovim mašom. Pred enim kvatri je ta škof Magdeburgi ž nega korarji tudi h ti naši veri stopil. Le-to našo vero tudi imajo inu drže ti Prajsi, Litvani, ta vekši dejl Polakov, Peamov, ti Sibenburgarji oli Ardelci, Vogrini inu Lahi. In summa: povsod, po vseh deželah vsi bogaboječi, vučeni inu zastopni ljudje le-tej naši veri prov dado, no drže, očitu od nje govore, pišejo inu pridigujo, no spoznajo inu zagovarjo inu s s. pismom pričujo, de je ta prava, stara božja vera, inu se ne puste od nje ne ognu, ne meču, ne ječi, ne preganenu, ne tej zli smrti inu obeni martri odvleči. Iz tiga inu kir le-ta vera taku gre naprej inu le čedale inu širše se rezglasuje, more inu ima en vsaki zamerhati inu zastopiti, da le-ta naša vera je ta prava, od samiga Boga gori postavljena inu zapovedana, zakaj de bi ona prov inu božja ne bila, ona bi nekar taku dolgu ne trpela ne šla naprej inu tulikajn povsod brumnih, dobrih ludi ne delala.

Berite, kaj je od tiga ta brumni Gamaliel prerokoval inu govuril (Act. V). S tejm tukaj bodi tudi tim, kir menijo inu govore, de se drugdi nikdir taku, koker mi per vas, ne pridiguje inu se ne dopusti taku verovati inu te maše doli perpraviti kratku odgovorjenu. Inu per tim vsem dobrim, bogaboječim Krajncom inu Slovencom bodi povedanu inu danu na znane, kedaj, zakaj, koku inu zkuzi koga so le-te bukvice sturjene inu za čes volo se je tulikajn ludi, kralev, viudov, gospudov, dežel inu mejst od te papežove nove, krive vere odvrglu inu h ti stari, pravi božji inu evangeliski veri stopilu inu perdružilu.

(Odlomek iz *Artikuli oli dejli te prave, stare vere krščanske*, 1562)

Taku menišku inu nunsku buštvu je zgul hinavščina inu prava očita golufija. Ti menihi inu nune oblubijo inu persegujjo, de raven te čistosti inu pokorščine hote tudi bozi biti, ništer lastniga jemejti, temuč vse riči gmajn imejti; aku tu drže, de so bozi, ništer lastniga nemajo. Tu se povsod v vseh kloštrih, ja, tudi per tih bosih menihih, kir se s petlanem žive, dobru vidi inu sliši. Nih kloštri so sezidani koker ner ta vekša bogatiša mesta inu graduvi inu undu, kir je ner ta bulši rodovita zemla, nerbulši vinogradi, nerlepši studenci, gozdi, nerbulše vode, kir so polne dobrih žlahtnih rib inu rakov. Nih keldri so polni z velikimi sodi dobriga vina, nih kašte so nasute polne (z) vseh žlaht žitom, nih štale so polne z debelimi,

velikimi konji. Koku pak taku nih blagu je gmajn, tu se tudi vej inu vidi. Oni sami unucnu tulikajn blaga, kateru je cerkovnu inu nekar tih menihov, s sujo ofer-tjo, prosanem, šlemanem, pijanstvom, požrtjom, z nečistostjo zadejo, s katerim bi se moglu dosti dobrih šularjev, šulmoštrov inu pridigarjev rediti inu gori držati. Zakaj ti stari krali, viudi inu krščeniki so te kloštre inu druge štifte štiftali inu z blagom obdelili, de se v njih imajo ti pridigarji te Cerkve gori rediti, kojiti inu vučiti inu nekar zavolo tih nevučenih, ne-marnih, pijanih unucnih menihov inu nun volo. Obtū ta gospoščina je dolžna h timu gledati inu tu kloštrsku blagu spet na pravi prid, na pravi nuc, de od tiga dobri šularji, šulmoštri, pridigarji bodo dr-žani, obrniti, perpraviti inu naložiti.

(Odlomek iz *Artikuli oli dejli te prave, stare vere krščanske*, 1562)

Raven tuga en vsaki pridigar inu farmošter ima tudi per suji fari eniga šulmojstra oli mežnarja imejti inu držati, de te mlade hlapčiče inu deklice, purgarske inu kmetiške otroke, vuči slovenski brati inu pisati, ta katehismus zred s to kratko izlago izvuna povedati. Inu de taki hlapčiči inu deklice vsako nedelo ob puldnevi oli ob večernici zred s tejmi farmani v to cerkov prido inu tak katehismus, koker je le-tukaj zapisan, vprašajoč inu odgovarjajoč očitu inu zastopnu izvuna gori povejdo.

(Odlomek iz dela *Cerkovna ordningu*, 1564)

Obena dežela ne mejsto ne gmajna ne mogo prez šul, prez šularjev inu prez vučenih ludi biti, ne deželskih ne duhovskih riči prov rovnati ne obdržati. Tu vsaki zastopni človik more lehu zastopiti. Obtú nekar le samuč ti verni božji ludi, temuč tudi ti modri ajdi so povsod v nih mejstih inu deželah male inu velike šule inu v tih istih vučene, modre ludi držali. Ti Egip-tarji inu Palestini so imeli nih farje (Gen. 47, I Reg. 6). Ti Kaldeji, Perzi so imejli nih magos, nih modre (Daniel I, 2). Ti Indi te gimnosofiste, ti Grki v tim mejstu Ateni inu drugdi velike šule inu dosti filozofov, velikih vučenih ludi, ti Rimlani nih collegia.

Inu Gospud je v ti stari izraelski cerkvi po vseh mejstih rekel šule držati (Nu. 35). Ti veliki preroki, koker Samuel, Elias inu Elizeus so sami šulmojstri bili, nih šularji so se imenovali nazarei inu otroci tih prerokov (I Reg. 10, 4 Reg. 6. Amos 2, Treno 4). V

tim času, kedar so Kristus inu ti jogri po judovski deželi hodili, so po vseh judovskih inu grskih mejstih sinagoge, tu je šule, bile; v Jeruzalemu je ena velika šula bila (Luc. 4, 8, 21, Joh. 9, 12, 16, 18, Act. 6, 9, 13, 14, 15, 17). Ti jogri, s. Paul so tudi šule inu šulmojstre naredili (Act. 13, I Cor. 14). Za jogri potle so te šule zdajci inu povsod v tim krščanstvu narejene inu v tih istih visoki, brumni, vučeni šulmojstri postavljeni, koker so bili Pantaenus, Clemens, Origenes, Eraclos, Dionisios. Potle ti krščanski cesarji, krali inu viudi, ti so povsod collegia, kloštre, šule inu korarije (narejali), za volo de se v nih vučeni inu dobre pameti hlapčiči imajo kojiti, rediti inu tu s. pismu prov vučiti, zastopiti, izložiti inu pridigati, de so to cerkov, gosposke inu purgarske riči znali inu umejli rovnati, vižati inu pelati. Obtú je silnu potreba tudi per sedašnjim času, de se te šule povsod gori drže, de tej cerkvi dobra sejmena od mladih vučenih ludi, Bogu na čast inu timu krščanstvu h dobrimu, za sebo pustimo. Cesarji, krali, viudi inu vsa žlaht oblast inu gosposčina so dolžni dobre vučene šulmojstre inu umejtelne mlade ludi v te kloštre inu v korarije postaviti inu te lene, nemarne, požrešne, nečiste inu malikovske farje inu menihe iz nih izvreči inu izpoditi, v slednim mejstu, v trgu inu per sledni fari šulmojstre inu šularje držati, v mejstih inu trgih de se latinsku inu nemšku, per tih farah od farmoštrov, podružnikov inu mežnarjev tu slovensku pismu, brane inu pisane vuči. S takim se spet ta stara prava vera gori perpravi inu po vsem svejti reztegne, prave Bogu dopadeče božje službe inu molitve, bruma,

poštene, lubezen pruti Bogu inu vmej ludmi narede, malikovane doli zatare. Inu s tejm hočmo tudi te naše dežele pred Turki, pred našimi sovražniki ubraniti inu pred dragino, hudim vremenom, pred morijo obarovati inu ohraniti inu na koncu tiga našiga lebna dobiti tu nebesku veselje skuzi Jezusa Kristusa. H timu inu k vsakimu dobrimu daj Bug tej naši gospoščini sujo milost, s. Duha, dobro misel inu naprejvzetje inu dokonane.

(Odlomek iz dela *Cerkovna ordninga*, 1564)

Sledni delovec, pravi sam Kristus (Math. 10), je vreden sujga lona. Obtū, kateri tej gmajni oli tej cerkvi služi, ta isti ima tudi od te gmajne oli od te cerkve rejen biti inu to sujo potrebo imejti...

Iz... očitih inu zastopnih prič iz svetiga pisma vsaki dobri krščeni lehkū zastopi inu vidi, da ta cerkov, ti verni so dolžni po božjej postavi inu ordningi tim sujim brumnim šularjem, vučenim šulmojstrom, zvejstim pridigarjem nih spodobni žold inu potrebo dati. Inu takim inu nekar tim lenim, neumejtelnim, nevučenim, nečistim malikovskim farjem, menihom, škofom, kardinalom inu papežom so ti krščanski krali, cesarji, viudi inu bogati ludi te fare, škofije, korarije inu kloštre štiftali. Inu taki lini trebuhi inu požrehi bodo na sodni dan Gospudi Bogu težko rajtingo morali dati, za volo kir oni tu cerkovnu blagu unucnu ž nih malikovanem, z ofertjo, s kojni inu s

kurbami zadejo inu reztresajo, od kateriga blaga bi se imejli brumni šularji, vučeni šulmojstri inu zvejsti pridigarji inu pastiri rediti inu živiti.

(Odlomek iz dela *Cerkovna ordninga*, 1564)

Vsem zastopnim krščnikom je vejdeče, de ti psalmi inu druge duhovske pejsni se imajo v ti cerkvi pejti; ampak kir so se dosehmal le v latinskim, tim gmajn ludem v nezastopnim jeziku v ti cerkvi pejli inu tudi mašovali, krščovali inu brali le latinsku, tu mi držimo za nepridnu inu unucnu; inu kir so s takim latinskim petjem inu branem tudi hoteli milost, odpuščane tih grehov inu druge riči per Bugi dobiti inu zaslužili, le-tu mi držimo za enu pregrešene inu zašpotovane te kriji Kristuseve. Obtū mi hočmo, de uže naprej v ti naši kranski deželi, de se ti psalmi, pejsni inu vse druge službe božje, ti s. zakramenti v tim slovenskim kranskim jeziku se dopernašajo inu dile.

(Odlomek iz dela *Cerkovna ordninga*, 1564)

Gospud Bug hoče nekar le samuč skuzi tu pismu, pridigovane inu te s. zakramente, temuč tudi s tejm petjem te ludi h pravi veri perpraviti. Obtü je tim enim prerokom, možem, ženom, divici Mariji inu drugim vernim sujga s. Duha dar podejlil, de so te potrebniše krščanske navuke, trošte inu molitve v pejsni zlužili, de se tih istih ti mladi inu preprosti ležej navuče inu zamerkajo.

Natu vi, muji lubi Krajnci inu Sloveni, pujte le-te pejsni v cerkvi, doma inu na puli zastopnu iz srca, rezmislite, kaj vsaka beseda, nekar, kar ta viža oli štima v sebi drži. Ne tulite, ne bledite nezastopnu, prez vere inu prez vse andohti koker ti farji, menihi inu nune ta latinski psalter le za volo trebuha. Perložite h tim besedom cilu srce, molite, prosite, hvalite prov Boga! Inu de po tih besedah, kir so v le-tih pejsnih, verujte, Bogu služite, vaš stan inu leben pelajte inu držite. H timu daj Bug sujga s. Duha inu pomuč. Amen.

(Iz dela *Ta celi katehismus... inu pejsni*, 1574)

Oli per tim se ima tudi vediti inu zamerhati, de Gospud Bug na tim samim pejtju, na glosni štimi, mnogeteri viži oli z dostimi štimami per tim orglanu oli piskanu prez srca, andohti inu zastopa ne ima obeniga dopadena, zakaj Bug, pravi s. Cipri. v ti izlagi čez ta očanaš, nej en poslušavec te štíme, temuč tuga srca. Inu Kristus sam pravi (Math. 6), de te molitve, kir je na gasah k videzu inu na hvalo molijo inu se veliku, dolgu, gostu, glosnu mrmra, Bug ne usliši. Glih taku tu petje, glosnu vpitje, prez vere, andohti, prez zastopa inu prez pokure ništer ne vela pred Bugom, koker od tuga vpitja inu neverniga molena ti psalmi inu preroki (Esa. I) v dostih mestih govore. Inu ta slepec (Johan. 9) prov pravi, de Bug grešnikov — zastopi: kir so prez pokure inu vere — ne usliši. Obtú, hočmo li prov pejti oli moliti, de bomo uslišani inu de s tejm Boga čestimo, hvalimo inu nemu služimo, taku imamo z vero, v pokuri inu z zastopnostjo pejti inu moliti, nikar le na štimo gledati inu mrmrati, temuč kaj te besede v sebi drže, kam kažejo, od čes govore, za kaj prosimo oli hvalimo Boga. Zakaj v tem petju oli pridigah se pravi oli od božje milosti, dobrute oli resnice, vsigamogočosti oli od božjih oblub. S tejm to našo vero trdimo, de kar Bug govori, nom oblubuje, nom bo tu istu gvišnu inu resničnu per pravim, odločenim času dal inu izkazal. Oli kedar mi pojemo oli pridigujemo od božje pravice, od ostrih štrafing inu pen, s katerimi je te grešnike štajfal, s tejm se opominamo, de v pokuri, v božjim strahu, v božji pokorščini veden prebivamo, de ne bomo tim hudim, od katerih mi pojemo, glih, de na

životu inu na duši na tim svejtu inu vekoma v pekli ne bomo ž nimi red štrajfani. Zatu je tu petje, ti psalmi, molene inu pridigovane od Buga postavleni.

Za tiga volo sem jest z drugimi tudi le-te duhovske pejsni skuzi božjo milost, pomuč inu dar s. Duha vkupe spravil, de ti mladi, preprosti se tejm ležej mogo tiga katehisma navučiti inu zastopiti inu de vejdo, za čes volo je Kristus človik ratal, umrl, od smrti vstal, v nebesa šel, sujga s. Duha k nom poslal inu te ene psalme; ti nas vižajo inu vuče raven tiga očanaša, koku inu zakaj imamo Boga prositi.

Inu k le-timu delu je mene pergnalu ta velik nuc inu prid, kir ta človik — bodi mlad, star oli preprost — iz tiga katehisma dobi inu posede, kateri je bulši inu pridniši vsakimu človeku koker vse zlatu, srebru, žlahtnu kamene oli blagu, čast inu veselje tiga svita, koker David čestu govori, suseb v tim 119. psalmu, de te besede inu postave božje so æemu lubeši koker vse blagu, zlatu inu srebru vsiga svita. Inu potehmal v tim katehismi so vse historije, djane inu opravila vsiga božjiga stanu v ti s. Trojici iz s. pisma kratku postavlene inu zapisane (de Bug Oča je s sujim Sinum inu s. Duhum vse riči iz lubezni nom h dobrimu stvaril, je naš oča, nas lubi, zatu je sujga Sinu na ta svejt poslal, de je on nas ž nega martro od pekla rešil, sujga s. Duha dal, de nas skuzi pridige inu s. zakramente s to vero v Kristusa posvečuje, v to cerkov inu gmajno božjo postavle, grehe odpušče inu nas zagvišuje v našim srcej inu visti, de bomo vstajeli od smrti inu poseli ta večni leben; per tim v tim katehismi se vučimo, zakaj imamo Boga prositi, de nom h dobrimu pride

inu bomo uslišani; raven tiga se vučimo v desetih zapuvidah, kaj Bug spet nazaj od nas hoče imejti, kaj nemudopade oli nekar, de vejmo, s čim, koku imamo nemu služiti inu pred grehi varovati; h tretjemu de vejmo, od koga inu zakaj je tu pridigarstvu gori postavlenu, kaj skuzi tu istu od Buga dobimo; h poslednemu, zakaj se krščujemo inu obhajemo, kaj nom tu istu dobriga pernese; in summa: v tim katehismi, v tih kratkih besedah inu navukih je zapopadenu vse tu, kar človik ima vejdti inu potrubuje h timu večni-mu lebnu) — zatu vsi pravi, zvesti pastirji te suje ovčice veden vsako nedejlo z mnogeterimi, s kratkimi inu z dolgimi izlagami ga vuče, te mlade očitu vprašajo, prosijo, opominajo inu perganejo, de se tiga teksta inu kratko izlago izvuna navuče, prov zastopijo, po nim verujo, služijo Bogu, de v nebu pridejo. Le-ta prid inu tu neizrečenu večnu blagu nebesku, kir se v tim katehismu najde, je tudi mene pergnalu, de sem ta katehismus s trijemi izlagami pred 20 lejtj pustil drukati, ta prvi v pesnih, ta drugi s to kratko d. Brenciovo, ta tretji s to obilno lutersko; le-ta sem v ene cilu mahine bukvice prez mujga imena postavil. Le-tih bukvic je tisuč; du je ima oli prodaje, jest gvišnu ne vejtm. Vi šulmojstri, pujte s časom v ti viži, koker je notiranu. H timu daj Kristus sujga s. Duha.

(Iz dela *Ta celi katehismus... inu pejsni*, 1574)

Lubi krščeniki! Mi, kir bomo ti luterski inu te nove vere imenovani, moramo, koker pravijo od te ovčice, kir je ozdolaj pila, je timu volku, kir je ozgoraj pil, vodo skalila, tudi preslišati, de smo zepelavci, kecarji, novo krivo vero začujemo, to staro zamečujemo inu doli taremo; zatu je taku hudu ratalu na svejtu & c. Le-timu obrečenu inu obdolženu se mi v le-tih bukvi-
cah s to risnico odgovorimo inu spričamo zadosti so vsemi preroki, jogri, evangelisti, s tejm katehismom,

ja, tudi s samim Kristusom, de se nom v tim sila inu krivica godi. Temuč ti naši zuprniki, ti papežniki so ti isti junaki, kir so staro pravo božjo vero, postavo Jezusovo, te s. zakramente, te prave božje službe, češčene tih svetnikov preobrnili, prestavili, proč vzeli inu perstavili, božji zapuvidi zuper. Obtū kupite za male denarje le-te bukvice, čestu preberite; taku boste znešli, de mi luterski to staro, pravo, izve-ličansko vero vučimo inu držimo. Bug ž nega Duhom bodi z nami.

(Odlomek iz dela *Katehismus z dvejma izlagama*, 1575)

Mi ne pravimo inu ne vučimo, de bi se divica Marija inu svetniki ne imejli poštovati, čestiti inu hvaliti; tiga od nas nišče po risnici ne more govoriti. Ampak tu branimo, de ne imamo v to divico Marijo inu v te svetnike verovati, nanje klicati, za gnado, milost, odpuščane tih grehov prositi inu per nih v vseh žlaht nadlugah, v duhovskih inu v telesnih, iskati, temuč per tim samimu gospudi Bogu, koker nas tu vse s. pismu tiga stariga inu noviga testamenta, ta naša vera, ta očanaš, te deset zapuvidi inu vseh svetnikov, jogrov inu prerokov eksempli, navuki, psalmi, prošne inu molitve vuče. Oben prerok, joger ali pravi svetnik nej na druge svetnike, kir so poprej umrli, klical oli za pomuč prosil. Oni so dobru te stare očake v misli imejli, kir so djali: ta Bug tiga Abraama, Izaka inu Jakoba je Mojzesa izvolil inu te naše očake Izraelitarje iz Egipta izpelal; ta isti Bug se usmili čez nas,

nom pomagaj inu reši od zlega. Oli neso djali: ti Abram, Izak, Jakob, Mojzes, pomagaj nom oli odreši oli prosi Boga za nas, temuč so djali: ti Bug Abraama, tih s. očakov, kir si se nim rezodil inu tujga sinu obljubil na ta svejt poslati, bodi nom milostiv, pomagaj, reši, obari inu ohrani pred našimi sovražniki...

Ti lubeznivi svetniki, če so svetejši inu perjetniši Bogu, tejm so pohlevniši pred Bugom, koker so bili ta Abraam, Mojzes inu s. Janž. Abraham (Gen. 18), kedar je z Bugom govuril, je djal: Jest sem prah inu pepel. S. Janž Krstnik pravi od Kristusa (Matth. 3, Mar. 3, Luc. 3, Ioh. 1), de nej vreden tih jermenov nega čevlev odvezati oli nositi. S. Peter pravi (Act. 10), de vsi preroki, svetniki inu svetnice kažejo inu pričujo le od Jezusa, de sledni, kir v nega ime veruje, prime inu dobi odpustek vseh grehov. Mi le per nim samim imamo vse tu, kar potrubujemo h timu večnimu izveličanu. H timu nej več obene druge vere, prošne, pomuči oli božje službe oli svetnika potreba, tu vse je nom sam Jezus inu oben svetnik ne svetnica dobil inu zaslužil,

Ampak ti zludijevi, ki se v to štalt tih angelov, te divice Marije, tih svetnikov inu tih dušic preminujo, koker s. Paul (2. Cor. 11) pravi, inu se tim nevernim papežom, škofom, farjem, menihom, tim cuprskim starim babom inu tim mladim farskim inu meniškim kurbom prikazujo, nim vele, de se svete delajo, martrajo, doli padajo inu tegote, vsem ludem oznanujo, de zdaj na le-tej gori oli dolu, zdaj na drugi oli na tretji gori, zdaj enimu, zdaj drugimu svetniku, zdaj na tej gori oli hribu, na puli oli v gozdu tej divici Mariji cerkve

zidajo inu de nim ofrujo, mašujo, od vseh štirih stran blagu nosijo, vso žlaht živino perženo inu, aku tiga ne dejo, taku divica Marija inu ti svetniki nim vse žitnu pole inu vinske gore s točo pobijo inu s kugo pomore. Od tiga istiga ti farji ž njih kurbami inu ti cerkovni tatje, cehnoštri inu mežnarji dobru lebajo, en čas bogati postano, oli tu istu nih dolgu ne trpi, zakaj tu istu blagu inu uživane pride v tiga rogatiga, ležniviga zludija. Ti isti izvrženi zludijevi hote tako čast, molene inu službe od ludi imejti. Obtule-tu vse pride od tiga velikiga hudiča iz pekla, kir te nega hlapce inu Antikrištove služabnike na taku malikovane nagane. Zakaj ta sami zludi inu oben svetnik, divica Marija, svetnica inu oben angel ne hote to čast imejti, da se oni molijo, kličejo za Buga, česte inu imajo, nim cerkve zidajo oli ofruje.

Natu, vi muji lubi Krajnci inu Sloveni, vas zvejstu opominam inu na božjim mejstu prosim, spumnite inu vprašajte, skuzi koga, koku inu kedaj so le-te ene nove cerkve v naših deželah per naših časih inu pumenu gori prišle, so sezidane inu k nim tulikajn blaga prišlu inu perneslu, koker na tej Gori per Gorici, per Gornim gradu, pod Gradcom nad Lublana, na Silevici, nad Laškim, na Bruniki, na Kumi inu drugdi. Neso li vse te iste cerkve le od tih hudičevih, ležnivih bab, kurb inu hudih ludi gori prišle? H timu so ti farji, menihi, cehnoštri inu mežnarji zavolo nih trebuha redle pomagali s temi ležnivimi cajhni, kir so pravili inu falš pričovali, kir bi se per tacih cerkvah bili sturili. Per tim so ti eni hudičevi ludje slipi, hromi inu krulevi se sturili inu na berlah h takim cerkvom

prišli inu ti eni slipi se delali inu k nim pustili se pelati. Inu so per tacih cerkvah berle od sebe vrgli, ti slepi so pregledali. Tu so ti farji potrjovali inu na steno oli na table malali inu zapisali. Inu so te mesene debele kosti na te štrike tih zgonov pervezovali, te iste so ti psi ponoči cukali inu zgonili. Inu kedar so ti bozi, preprosti ludje h tim zgonum tekli, per nih nikogar nešli, taku so djali inu verovali, ti zgonuvi so od svetnikov oli sami od te svetusti te cerkve oli gore zgonili. Ti eni pak farji inu mežnarji so tim živim rakom goreče voščene svičice perlepovali inu okuli tacih cerkov ponoči pustili laziti. Tu kedar so ti preprosti vidili, so verovali, de ti svetniki taku okuli te cerkve hodijo. Koku se je ta farska kurba ž nekrovaškim farjem v Gurenim gradu, kir je to novo cerkov gori naredila, držala, je tej isti sosejščini per Gurenim gradu vejdejoč. Od take hudobe, lotrije, golufije, malikovane inu tudi od te velike kurbarije, pijanstva, uboja inu vse žlaht pibirije, kir so se per tacih cerkvah s tem rumanem, s križihojenem zgodile inu se še zdaj gode, bi mi mogli ene velike bukvi, katere bi ne mogel oben rimski osel nesti, napisati. Od tiga v ti naši postili, v ti osmi nedeli po s. trojici več najdete.

O, vi molčeči psi, vi hudi, bozi, revni, prekleti, hudičevi farji inu menihi, kir vi taku zavolo vašiga smrdečiga trebuha timu zludiju, nega tovarišem inu služabnikom te boge preproste ludi inu te vaše ovčice pustite zapelati. Timu zludiju s to pravo besedo božjo inu s tem katehismom ne stojite super inu ne vučite, de bi se ta celi katehismus prvo navučili, po nim verovali, molili, Bogu služili, de bi v nebesa inu nekar

timu zcludiju ne dejl prišli. Vi ste taki najeti pastiri inu vulkuvi, de h timu vsimu molčite. Inu kar ti vaši nernezastopniši, ležnivi, pijani, norski, kurbarski farmani, suseb ti S. Ruprita per Mirini fari, kir nuč inu dan v toverni v vsi lotriji leže, kir obene besede v ti veri, očanašu inu v desetih zapuvidih prov ne zastopijo inu ne verujo, od vas hote imejti, vom zapovedajo, tu istu vi sturite; inu se vi od nih, nekar oni od vas, vučite služiti Bogu inu svetnikom, de h takim dalnim vražjim cerkvom s križi inu s procesami z drugimi red hodite inu te gurne maše dopernašate; zatu dober žold imate. Spomislite prov, kaj vom naprej stoji, kakovo večno martro bote v pekli trpeli.

(Odlomek iz dela *Katehismus z dvejma izlagama*, 1575)

... S. Krisostomus pravi, kedar en krščenik v eno cerkov pride inu zagleda v ti isti lipe pilde inu malane, taku ne ima te iste tadlati inu zašpotovati, ampak kir bi ti eni krščeniki stuprov to nih cerkov hoteli malati inu lipe pilde noter staviti, taku ima tim istim krščenikom svetovati, de s tem istim blagum, kir hote na pilde inu malane naložiti, de tu istu bozim ludem dado inu ž nim pomagajo. Le-tu jest tudi vsem dobrim svetujem.

Muj oča, kedar je na Rašici s. Jerneja cehmošter bil, je bil pustil to cerkov vso enimu krovaškemu marlarju malati. Ta je tim svetnikom, suseb tim jogrom, velike brade inu mostače po tursku inu krovašku namalal. Natu so v tim 1528. lejtju ti Turki prišli, to

cerkov sežgali inu s. Jerneja pilda v kori, kir nej mogel zgorejti, roke odbili, oči izteknili inu tu malane je vse proč palu. Timu malarju je bil muj oča dal dvajseti vogrskih zlatih. Te iste bi bil bule nalužil, de bi bil ene štiri voli kupel inu tim bozim sošedom dal, de bi ž nimi bili orali, suje otroke živili.

In summa, de ti dobri, preprosti krščeniki tejm bule inu ležej zastopijo, de tu klicane na svetnike, molele inu preveliku češčene, nim cerkve zidane, rumane inu praznovane nej prov, je Bogu, nega besedi inu zapuvidi zuper inu de ti svetniki, koker smo od spreda zadosti iz s. pisma spričali, kratku ne hote imejti, de bi se preveč čestili, molili, per nih pomučiči iskali, inu taku češčene inu molene pride inu ima začetek od ajdov —, natu hočmo mi tukaj te ajdovske boguve raven tih svetnikov po redu postaviti, kakovi ti ajdovski boguvi oli maliki so od tih ajdov za mnogetero rejč bili češčeni inu moleni, de tudi ti svetniki so od tih nezastopnih krščenikov na tih ajdovških bogov inu malikov mejsti postavljeni, so češčeni, moleni, tu je: h tim zludjem inu malikom perglihani. Bogu se smili take slipote inu nezastopnosti!

(Iz dela *Katehismus z dvejma izlagama*, 1575)

Mi lutrski od tih preprostih tudi dosti zavolo tih praznikov, kir vseh koker oni ne praznujemo, preslišimo. Na tu se mi odgovorimo s temi duhovskimi papežovimi pravdami inu dekreti. Ti sami tadjajo inu prepovidujo dosti praznikov. Glih taku v tim

1524. leytu je vus rimski inu nemški rajh, duhovski inu deželski, cesarji, viudi, papež, kardinali inu škofi, kir so bili tedaj v tim mejstu Renspurgi zbrani, so dosti praznikov doli djali inu prepovedali praznovati, zavolo kir vsi žlaht ludje ob praznikih nerveč grešijo, lini, prez dela side, jegrajo, pijančujo, šentujo, bijo, vso žlaht lotrijo inu kurbarijo dopernašajo inu obhajejo. Natu je ta cesar so vsem rajhom, so vsemi stanuvi listi, zapuvidi inu prepuvidi pustil po vseh deželah vunkaj pujti inu zapovedal vsi gosposčini, mali inu veliki, duhovski inu deželski, de ne imajo več praznikov naprej, samuč le te, kir so od rajha odločeni, dopustiti praznovati. Inu take cesarjeve listi sem jest sam v Lublani, v Celej, na Laškim, v Loci per Radačaju, v Šenjernejskim polej bral, oli ti nezastopni, gluhi, hudičevi farji, muji sosedi inu farmani neso za tu ništer dali, temuč vse praznike, samomastnike, kar so nih oslarski, neumni kmetiči inu farmani hoteli, praznovali. Inu so tudi koker ta rimska živina v to soboto branili rute prati, zavolo kir se v ti toči pepel najde. Taku so ti farji inu norski kmetiči v tih naturskih ričeh vučeni, de ne vejdo, de tu sonce inu luna take riči gori v ta luft vleče.

(Odlomek iz dela *Katehismus z dvejma izlagama*, 1575)

Ti božji, te nega svete besede inu ti naši suprniki, ti vučeni inu preprosti, nom tudi s temi cajhni inu čudesi te divice Marije inu tih svetnikov, kir so se godili in še zdaj se gode per nih grobeh in cerkvah, super stoje, govore inu pravijo, de tudi taki cajhni

pričuje inu dajo na znane, de imamo na te svetnike klicati, nim služiti, cerkve zidati, k nih cerkvom rumati, zakaj dosti ludi, kir so bili bolni, hromi inu slipi, kedar so se k nih cerkvom oblubili rumati inu nim en živ oli mrtov ofer pernesti oli perpelati, so spet zdravi postali inu pregledali. Obtü taki cajhni tudi pričujo, de nih vera inu službe božje so prov, Bogu dopado, ampak ta naš vuk, vera inu te nove službe Bogu inu tim svetnikom ne dopado; zatu se per nas obeni cajhni inu čudesa ne gode inu ne izkažo & c.

Na tu mi nim odgovorimo iz s. pisma očitu inu zastopnu, de duji cahni oli duja čudesa na svejtu se gode oli delajo, so se delali inu naprej do sodniga dne bodo. Ti eni sò božji, ti drugi zlodijevi, ti eni falš, ti drugi krivi, ti eni to božjo besedo, to pravo vero, te prave božje službe trdijo, pričujo, de Bogu dopado, ti drugi pak to pravo vero rezdirajo, preobračujo, doli tarejo inu to krivo, hudičevo inu malikovsko vero, falš službe narejajo inu gori stavijo. Obtü ti verni inu vsi žlaht ludje imajo gori gledati, se vučiti prvo spoznati inu gvišnu vejđiti, ločiti te prave božje cajhne od krivih inu hudičevih...

Mi tudi čestokrat slišimo, kakove velike čudesa ti cuprniki inu cuprnice delajo, de veliku grmene, treskane, toče naredo, te stare inu mlade ludi kruleve inu bolne sture. Inu v tim 1519. lejtu je bil en menih Boltežar Ibmar; ta je v tim mejstu Renspurgi per eni kapeli, v kateri je bil en pild divice Marije namalan, enu taku veliku cuprane sturil, de so vsi žlaht ludje iz te pajerske dežele, možje inu žene, h ti kapeli inu pildu,

koker bi nori inu vstekli bili, tekli. Ti eni so vile, ti drugi grable, panve inu druge posode v rokah imejli inu so le melčeč tekli, nikomer odgovurili. Tu sem jest sam v Žalspurgi vidil. Le-ta menih je potle to bidertaufersko vero gori perpravil. Tiga so v tim 1528. lejtu na Dunaju sežgali, nega ženo vtupili. Tu sem jest tudi vidil.

Tacih inu tim glih cajhnov se je veliku per tih malikovskih cerkvah od tih hudičevih bab inu ludi zgudilu. Inu raven le-tih hudičevih cajhnov so tudi hudobni, ležnivi farji inu menihi dosti sturili, od katerih smo mi odspreda pravili.

V tim mejstu Padua se (je) en pild divice Marije plakal. Spomladi so ti menihi eno vinsko trto obrezali inu skuzi zid v to glavo tiga pilda skrivaje vteknil, inu ta trta se je selzila inu skuzi tiga pilda oči nje vodo puščala. S tem so ti menihi te ludi pregovorili, de se ta pild divice Marije plače. S tem so veliku rumane naredili inu dosti blaga spravili. Glih taku ti menihi v tim mejstu Perni so tudi veliku malikovane, lotrijo inu golufijo s to divico Marijo naredili.

Tedaj, kedar sem jest pred 28 lejti v Lublani pridigal super tu rumane na to Goričansko goro, so ti eni silnu legali, de eni mrtvi otroci, kir so bili oblubleni h ti divici Mariji na to S. goro, so od smrti vstali. Ena žena v ti igiški fari je enu suje mrtvu dejte tri dni v zibeli hranila inu tu istu oblubovala h ti divici Mariji v Gorici, oli tu dejte je začelu smrdeti, de so tu istu kumaj pred smradom pokopali. Zakaj ta zlu-di ne premore, nemu nej dopuščenu od Buga, da bi

te mrtve spet žive sturil oli te stare jalove žene de bi otroke nosile. In summa, du bi hotel te vse falš zlu-dijeve inu tih hudih ludi zložene inu z golufijo na-rejene cajhne prejštejti inu zapisati!

(Odlomek iz dela *Katehismus z dvejma izlagama*, 1575)

V tim 1562. leytu sem v Lublani v ti Požovi hiši bil. Za Požovo hišo pruti vodi od zada je eniga mesarja hiša. V ti isti so bile dvej dejkli. Te so vkupe govorile, de sem jest z mujo družino iz kuhine slišal: »Ta kurbin Primož ž nega tovariši pridiguje, de divica Marija je ena kurba bila.« Natu sem nima odgovoril: »O vi kurbe, koku vi smejte nesramnu legati?!« Inu sem nima s to trančo prtil. Inu onu je še zdaj meni žal, de niju nesem zatožil. Take inu tim glih leže se čez nas govore. — Tedaj so tudi ti naši zuprniki ranici-mu našimu gospudi cesarju Ferdinandu naprej per-nesli, de jest te otroke v Lublanici pod mesnicami krščujem, iz te s. maše špot delam inu cilu zamečujem, to nedelo inu vse praznike prepovidujem prazno-vati & c.

(Iz dela *Katehismus z dvejma izlagama*, 1575)

So li ti krščeniki sledni gospoščini v vseh ričeh dolžni biti pokorni?

Kedar pak ta gospoščina hoče od sujih ludi, kir so nih oblasti podvrženi, imejti inu zapoveda take riči, kir so Bogu zuper, katerih Bug ne hoče od obeniga

imejti, temuč prepoveda (koker je vse žlaht malikovane, vse falš službe božje, malikom ofrovane, krivu obhajane, mašovane, krščovane, na svetnike klicane, rumane, tiga Antikrišta, Mahometa, papeža, farske, meniške malikovske postave, zapuvidi inu prepuvidi & c.), takim zapuvidom, bodi cesarskim, kralevim, te nizke oli visoke gosposčine, duhovske oli deželske, ti verni ne imajo kratku biti pokorni, temuč tej gosposčini pohlevnu s tejm s. Petrom inu s temi jogri odgovoriti (Act. 5), de ti krščeniki morajo Gospudi Bogu, kateri je ner ta viši gosposčina, več biti pokorni koker tim ludem...

Kedar pak ta gosposčina suje podvržene per nih pravi veri pusti, oli sice ž nimi v drugih ričeh veliko silo inu krivico obhaje, koku se ti verni podvrženi imajo držati, de ne grešijo?

Kedar pak ta gosposčina preveliko štivro, pravdo, činže, nove cole, aufšloge, tlake nalaga, terje inu bodo od hudih flegarjev, hlapcev. županov, valpetov inu beričov obrečeni, ovadeni inu oblegani, de nim bode tu nih po krivici vzetu, štrajfani, v ječo vrženi, od nih imejna, zemel inu blaga pahneni, pregnani za volo mitov & c. — tako silo inu krivico so ti verni dolžni volnu trpeti, nih tako nujo, revo, silo inu krivico zred sujo družino Bogu tožiti inu kratku nekar punte oli avštrije začnati oli sami sebe meščovati,

koker so Kore, Datan, Abiron (Nu. 16), Absolon (2 Reg. 15) inu ti Vogri v tim 1508. lejtju inu ti Krajnci v tim 1515. inu ti Dolenci v tim 1573., ti Štajerji v tim 1528. bili sturili, oli so per tim hud konec vzeli, so bili pobijeni, obešeni inu na špice vtakneni.

(Iz dela *Katehismus z dvejma izlagama*, 1575)

Ta vogrška, krovaška, slovenska inu družih dežel gospoščina, koker ti celski knezi so bili, kir so s temi bozimi vso silo, krivico obhajali, tu nih po sili jemali, nih ščere inu žene silovali, inu najsi so po odpustke v Rim hodili, bogate kloštre inu veliku kaplanij štiftali, so vsi ž nih imenom inu stanum zatreni inu hud konec vzeli.

(Iz dela *Katehismus z dvejma izlagama*, 1575)

Skratka, od Boga izvoljeni Kranjci, Štajerci, Korošci in Slovenci visokega in nizkega stanu, grofi, gospodje, vitezi, plemiči, meščani in navadno kmečko ljudstvo so se kakor drugi z milostjo in učinkom sv. duha iz slovenskih in nemških pridig in knjig naučili in dojeli, kakor je zgoraj oznanjeno, pravo vero o božjem bistvu v sveti trojici in o njegovi volji glede nas ter vedo, natanko razumejo, resnično verujejo in javno, vztrajno, tudi v preganjanju izpovedujejo, da je gospod Jezus Kristus, božji in Marijin sin, zgolj s svojo popolno poslušnostjo, zaslugo, trpljenjem, smrt-

jo in vstajenjem zaslužil in pridobil pri svojem nebeškem očetu vsem pravim, spokornim in vernim ljudem božjo naklonjenost, milost, odpuščanje vseh grehov, odrešenje večnega pogubljenja in večno življenje.

Poleg tega vedo tudi, da so zato zavoľjo takih božjih dobrot, izkazanih s Kristusom, dolžni živeti v božji pokorščini, vse žive dni služiti mu brez strahu v svetosti in pravičnosti, vzdržati se in varovati hudih smrtnih grehov, ki vero in sv. duha od človeka preženejo in vest obtežijo in ki jih sv. Pavel na mnogo mestih našteva (kakor Rimlj 1, 2, 12, 1 Kor 5, 6, Ef 4, 5; Kol 3; 1 Tes 4; 2 Tim 3, Raz 21, 22), ter se potruditi, da svojemu bližnjemu z vsem srcem dokažejo vso zvestobo.

Za to visoko, plemenito, dragoceno luč svetega evangelija, ki jo je dobrotljivi Bog tudi pri nas Sloven-cih s pridigami in knjigami prižgal in ki z njo sveti proti volji in sili pekla, tako da so mnogi bili razsvetljeni za večno življenje ter se, ne brez nevarnosti za življenje in imetek, očitno priznavajo k augsburški veroizpovedi, bodi kralju večnosti, neminljivemu in edino modremu Bogu slava in hvala od vekomaj do vekomaj! Amen.

Kar se pa tiče prevoda ali tolmačenja, sem pustil tale testament v svojem prvotnem prevodu, zakaj pri ponovnem branju nisem našel v njem nič nepravilnega. Tudi me v vseh petindvajsetih letih odkar sem začel prevajati, nihče ni obdolžil česa krivega. Puščam tudi prejšnji pravopis, ker lahko vsakdo, ki ne zna slovenskega jezika, tako bere, da ga vsak slovenski kmet s poslušanjem dobro razumeti utegne.

Dal sem ga pa vdruhič natisniti v majhni obliki zato, da bi se tekst mogel skupaj v ene bukvice zvezati ter se zlahka v roki dal nositi v cerkev in drugam. Vendar se ni dalo urediti, postal bi neroden, predebel, pa sem ga moral v dva dela razdeliti. Drugemu, manjšemu delu sem pridal slovenski predgovor, ki se po nauku nič ne razločuje od nemškega, potem pregled svetega pisma, koledar in druge potrebne stvari.

Milostni knez in gospod! Tole dolgo naštevanje in poročilo o prevedenih slovenskih knjigah, o tem, kar se v njih posebno uči in v omenjenih slovenskih deželah pridiguje in veruje, pa sem zato napisal, da bi vaša knežja milost in njeni nadzorniki tiskarn, dalje vsi, ki slovenskega jezika ne razumejo, prav vedeli, da ni v slovenskih knjigah nič krivoverskega, nepotrebne ali sramotilnega, da v slovenskih deželah, ki leže ob turški meji in jih vsak dan grozno stiskajo Turki in papež, jasno in razumljivo po svetem pismu, katekizmu in augsburški veroizpovedi pridigujejo o križanem Kristusu, njegovem bistvu, volji, poslanstvu, dobrotah, o tem, kako postanemo deležni vseh njegovih dobrin in da vanj verujejo. Saj so vsi njih predikanti s prisego obljubili in podpisali, da bodo verovali, učili in pridigali po augsburški konfesiji in po formuli concordiae.

Tudi ni pri njih doslej, hvala Bogu, nastala nobena sekta ali razkol, ne kalvinska ne flacijanska ne kaka druga kakor pri Nemcih, le neumno papeštvo morajo gledati pri sebi, ga prenašati in trepeti od njega preganjanje. Glede Gospodove večerje preprosto verujejo Kristusovim besedam, kakor so pred nami vero-

vali, učili in pisali vsi pobožni kristjani, učitelji in mučenci; dajejo Kristusu čast, da je resničen in vse-mogoč, uklanjajo svoj razum vsemogočni resnični besedi božji in ne razpravljajo veliko o tem Auguštinovem nauku, ki takole piše (lib. 2, cap. 11 de visitatione infirmorum): »Sacramentis divinis non est adhibenda verborum argumentatio, sed fides«. In Krizostom pravi: »Oportet Dei dictis credere & non curiose inquirere, etiamis rationem eorum ignoremus«. Thomas Aquinas in sua prosa & hymno sic canit:

»Quod non sapis, quod non vides,
animosa firmat fides
praeter rerum ordinem«.

It tem:

»Verbum caro panem verum
verbo carnem efficit,
fitque sanguis Christi merum,
etsi sensus deficit,
ad firmandum cor syncerum
sola fides sufficit.«

Na to pravi: »Praestet fides supplementum sensuum defectui«. In poprej pravi: »Cibum turbae duodenae se dat suis manibus«... Pri teh besedah, naukih in veri vztrajajo.

Vendar je pred časom, ko se evangelij pri njih še ni pridigal tako čisto in javno, prekrščevalstvo skoraj dobilo premoč. Ko pa je neki prekrščevalec, ki se je poprej v vedenju, govorjenju in vsem dejanju delal prav pobožnega, v celjski grofiji pri Rajhenburgu in Kozjem grozovito umoril svojega poštenega gospoda, bivšega dvornega maršala salzburškega

grofa, doktorja N., poročenega z vdovo rajnega gospoda Jurija Rajhenburškega, češ da mu je duh tako naročil, ker je Bog namenil in dal gospodovo ženo njemu in ne doktorju itd. — leta 45 so mu prisodili v Gradcu na Štajerskem smrt na kolesu — je zaradi tega, zlasti pa z naukom svetega evangelija ta huda sekta posihdob tudi pri Slovencih izginila.

Da pa posvečam tole knjigo Vaši knežji milosti in jo v njenem imenu izdajam, so predvsem naslednji trije vzroki. Prvi je tale: Po posebnih božjih ukrepih in milostni naklonjenosti presvetlega visokorodnega krščanskega kneza in gospoda, gospoda Krištofa, vojvode württemberskega in teškega, grofa mompeldardskega itd., preslavnega in blaženega spomina, vaše knežje milosti preljubega gospoda očeta, so se vse zgoraj navedene slovenske knjige natisnile v Tübingenu (za časa interima niso v Nürnbergu in Schwäbisch-Hallu hoteli dovoliti natisa niti prvega malega katekizma v rimah in napevih s pridigo o opravičenju pred Bogom); poleg tega je njegova milost dala veliko podporo in pomoč cirilskemu in hrvaškemu prevajanju in tisku ter mi tu blizu tiskarne milostno naklonila varno zavetje in preskrbo; podobno je tudi Vaša knežja milost tako pri sedanjem kakor pri prejšnjem slovenskem tisku in v mnogih drugih stvareh nič manj in prav milostno izkazala meni nezaslužnemu velike dobrote ter mi glede na mojo veliko starost in bolezen tudi določila iz svoje dijaške ustanove v Tübingenu dva diakona, ki mi tukajšnjo župnijo s pridigami zalagati pomagata.

Drugi vzrok. Ker kaže Vaša knežja milost posebno ljubezen, radost in veselje do prevedenih slovenskih knjig, si daje prinašati iz dežele Kranjske vsakovrstne izvode omenjenih tiskov. In ko je izšla formula concordiae, mi je Vaša knežja milost naložila, naj jo prevedem dodatno k augsburški veroizpovedi; to sem z božjo pomočjo pokorno opravil ter dobil za to lepo nagrado.

Tretji. Kakor pokojni oče vzdržuje in šola Vaša knežja milost v svoji dijaški ustanovi v Tübingenu zavrstjo nekaj kranjskih študentov, med katerimi sta bila vzgojena tudi moja dva sinova, postala magistra in, hvala Bogu, spodobna cerkvena služabnika.

Ob upoštevanju in preudarku takih, zgoraj naštetih in drugih mnogoterih velikih dobrot, ki sta jih Vaša knežja milost in njen rajniki gospod oče milostno izkazala naši slovenski cerkvi, meni in mojim, sem v večem spomin in zahvalo hotel posvetiti tale novi testament v slovenskem jeziku, drugič natisnjen v Tübingenu, Vaši knežji milosti z najponižnejšo prošnjo, da bi blagohotno sprejela in prav razumela ter zgoraj omenjeno cerkev in mene kakor doslej še naprej v milosti ohraniti blagovolila. Vsemogočni, večni, dobrotljivi Bog naj zaradi Jezusa Kristusa, svojega ljubega sinu, našega gospoda izveličarja, obilno blagoslovi Vašo knežjo milost, nje pobožno ljubo soprogo in vso hišo Württembergsko, naj s svetim duhom in pridigami svetega evangelija množi pravo zveličavno spoznanje božjega bistva in volje do nas in v njem do konca ohrani vašo knežjo milost,

naj ji dá razumne cerkvene služabnike in učitelje v šolah, zveste, modre svetovalce in bogaboječe, poslušne podložnike ter naj jo tudi milostno ohrani in obvaruje pred vsem zlom!

(Iz posvetila v *Ta celi novi testament*, 1582)

JURIJ JURIČIČ
(začetek XVI. stoletja — 1578)

Lih dobro znam, da hudič obeniga božjega, veliko manje človeskiga dobriga dela prez tadla ne pusti, zakaj v priglihi se govori: kateri pri potu zida ali cimpra, ta veliko mojstrov ima. Ta zidar ali cimperman pak, ker je k temu delu postavljen, za obeniga več ne mara, temuč da bi le samemu temu, ker ga je k delu vdinjal, mogel dopasti inu mu njega delo več storiti. Tako tudi le-to delo hoče gvišno veliko mojstrov imeti, kateri je hote kakor nih oča hudič tatlari. Ali jast za takove špotlivce ne maram, da le temu pravimu gospodarju, Očetu inu Stvarniku mojmu, ker je mene k le-timu svojmu delu izvolil, dopadem inu je vseč storim. Zakaj blato se vselej koles prime; ali kakor hitro solnce nanje pride, tako se posuši inu proč pade. Tako isto tudi tem špotlivcem, kateri vselej bolje umeju opravljati kakor popravljati, h koncu pojde, da v sramoti ostanejo.

Bog pak je moja priča, da jest v tem ne iščem moje, temuč božje časti, inu ne mojga, temuč vsiga gmajn krščanskiga prida.

Kadar je uže pak resnica, da ni jedno človesko delo nej popolnoma celo (k temu je tudi tako, da nej jedno tako lahko delo iz edniga jezika v ta drugi kakovo reč prav stolmačiti, zakaj vselej eden jezik ima to šego ali naturo, katere ta drugi nema, inu se v enim jeziku čestokrat more z eno samo besedo edna reč prav inu čisto izreči, katera se v tem drugim jeziku

z veliko besedami nikakor ne more izreči, kakor to takovo Jezus Sirah v tem predgovoru čez svoje bukve očito spozna), zato, izvoljeni krščeniiki: ako se kej najde v le-tej postili, da bi lih kej kaj ne bilo vsakimu všeč inu po njega misli tolmačeno, ali bi kej kaj pogrešeno, pregledano, puštab za puštab znajden, preveč ali premalo v katerej besedi, tako vseh vernih kakor bratov v Kristusu prosim, da to takovo v pravi ljubezni s svoju modrostju poprave inu za dobro imaju. S tem vas poročim v to milost našega Očeta nebeskiga. Amen.

(Iz predgovora k *Postili*, 1578)

BOŠTJAN KRELJ
(1538—1567)

Izvoleni kršćenik! Imaš, hvala Bogu, Ioanna Spangebergija kršansko postilo v naš slovenski jezik tolmačeno inu posneto. Ne moti se pak, ako bode lih mnogi na to naše pismo mrdal inu se obrezal: eden sentencijc, drugi besede, tretji puhstabe, četrti tipfelne ali črke, peti ne vém sam kaj si grajal. Zakaj hudičova natura je, da ne more obeno ni božje ni kršansko delo prez tadla pustiti. Inu navada je per ljudeh, da znajo bulje opravljati kakor popravljati, inu brž v družih očeh bil kakor v svojih trame vidijo; da se tudi včasí kruljevec za kruljevcom posmehuje. Inu kdo oče ali more vsim ljudem, vsakateri glavi ustreči?

Le-to ortografijo slovenskiga pisma smo mi z vestjo inu z dobrim svitom zastopnih bratov tako postavili inu spomislili tudi na več našiga imena inu jezika ljudi, kir so okuli nas, Dolence, Istrijane, Vipavce &c., kateri skoraj povsod čistěši slovenski govore kakor mi po Kranju inu koroški deželi, do polu nembški. Inu so edni navajeni na to staro slovensko, hrvatsko ter ćurilsko pismo.

Bog otel pak, da bi to isto, zlasti ćurilsko lepo pismo, mogli spet v ludi perpraviti. Keder pak nej dobro mogoće, za ubušva stran, za voljo turske sile inu ker so ta vekši del slovenskih dežel puste inu uže turske inu smo tako začeli največ z latinskim puhstabi pisati inu drukati, taku moremo v sili, kakor

Nemci govore, stole inu klopi na mizo postaviti, ali saj gledati, da se latinski puhstabi na mesto naših starih slovenskih, koliker je mogoče v glihi moči postavijo inu ta ortografija drži, katero našiga jezika idioma inu natura potrebuje, nekar kakor oče vsaki v svoji vasi ali méstu imeti. Zato sem spred to staro abc po imenih inu pruti latinske puhstabe postavil, ako kateri hrvatsko pismo zna, da nas tim bulje zastopi.

Ti pak, kir ne zastopiš, kaj je orthographia, kaj proprietas linguae, inu si se navadil na gospod Truberjovo kranščino, beri le precej le-to pismo, kakor sice druga bereš: tebi nej veliko ali skori nič preminjenu. Črkom se ne pusti irati, kakor da bi ne bile, ch za zh, f za ff včasi beri. Inu c za c, nekar za k, taku se ne bodeš skuzi nu skuzi ništer blaznil. To diferencijo ali razlotek mej s in f, meju sh inu fh bodeš sam dobro zamerkal inu naš jezik oče ga imeti.

Prosim teda vsakateriga dobriga krščénika (za špotlivce ne marim), da si pusti le-to pismo inu naše zvésto delo, če lih popolnoma ne, saj nekuliko dopasti. Ako pak kateri noče, taku si sturi eno drugo sebi bulši inu pusti nam le-to naše z mirom. Bog zna, da nésmo naše lastne, temuč božje časti, obeniga svojga prida, temuč gmajn kršanskiga nuca iskali inu spomislili. Če je pak ki kaj sice rés pregledanu, kakor obeno človeško delo nej skuzi celo, to Bug inu brumni ljudje z gnado popravijo. Tim istim se pohlevno, Bogu z vero, krščénikom z ljubezenjo poročim. Amen.

(Iz predgovora v delo *Postila slovenska*, 1567)

MATIJA TROŠT
(ok. 1568 – 1591)

Le-te predige nam je ta lubi inu zvesti Gospud Bug na le-ta današni dan en lep ekzempel pred oči postavil na rajncimu gospudu Primožu Truberju, kateriga smo mi zdaj po krščanski navadi pokopali. Zakaj na njemu je vse tu dopolnenu, kar je s. Paul v le-tih prebranih besedah na svojiga jogra Timothea kakor eniga praviga evangeliskiga predigarja pisal.

Ta isti gospud Primož je v Krajski deželi na Raščici pod temi dobru rojenimi slabodnimi turjačkimi gospudi ali Aurspergarji, tri mile od Lublane, od poštenih brumnih stariših rojen v tem lejtj po Kristusevim rojstvu tavžent petstu ino osem lejt, kedar je cesar Maksimilijan rajnik, tiga imena ta prvi, zuper Benetke vojskoval inu Trst noter vzel; njega očetu je bilu Mihel, njega materi pak Gerdrud ali Gera ime.

Tiga so njega stariši v Salzburg inu na Dunaj v šulo poslali, ker je on z drugimi ubogimi šularji moral mendicatum hoditi, tu je kruh prosejoč per svojim v uku se živiti.

Potle kadar je bil h timu visoku vrejdnumu inu vučenumu gospudu Petru Bonomu, h timu brumnimu škofu v Trsti, prišel inu en čas mej njegovimi pevci en discantist bil, ga je on za lubu imel, kateri je tudi njega potle v tem 1527. lejtj v to faro s. Alene v Loko per Radočaju inu s. Martina na Lašku k enimu cerkovnimi služabniku postavil. Potle pak v tem 1542. lejtj je njega ta visoku vrejdni inu duhovni gospud

Franciscus, en rojen Kacijaner, lublanski škof, k enimu korerju tjakaj gori vzel.

Kedar se je pak v tem 1530. lejtü pergudilu, de so ene nesramne nore žene nikar le tamkaj okuli Radočaja inu Loke, temuč tudi na več mejstih v krajnski inu dolajni štajerski deželi inu tudi v gorički knežij naprej dajale, kakor de bi se njim divica Marija, s. Rohus, s. Sebastjan, Trije krajli in drugi svetniki več čestu perkazovali, ž njimi govurili inu veleli, de bi se enimu tu, timu drugimu tam, na tej inu na drugi gori, dolini, hosti ali ravni ena cerkov zidala; inu ker bi se take cerkve nikar skoraj ne sezidale, tu bi hoteli ti isti svetniki v teh istih krajih čez ludi inu živino veliko morijo inu vse žlaht štrajfinge inu česnjive inu vinograde točo poslati. Le-timu norimu pravlenju teh istih žen je veliku ubozih ludi verovalu inu so za tiga volo na ta ista mejsta zdajci začeli ofrovati krave, teleta, ovce, gvant, predivu, volno, vusik, kureta inu veliku denarjev inu drugih riči več, od katerih so potle tem imenovanim svetnikom cerkve zidali. H timu so pomagali inu ludi opominali farji inu menihi, suseb pak lublanski škof, en velik pregajnavec evangeliskih predigarjev, za tiga volo, ker je tu njim veliku v njih kuhinje neslu inu ker so veliku dobička od tiga imeli inu dobru lebali, kakor sam gospud Primož rajnik od tiga v svojih bukvah, suseb pak v tej predigi čez ta evangeli na osmo nedelo po s. Trojici piše.

Zuper taku novu malikovanje je rajnik gospud Primož s svojimi enimi podružniki začel očitu predigovati inu te uboge ludi od malikovanja h pravi po-

kuri inu spoznanju našiga gospuda Jezusa Kristusa inu ediniga izveličarja s trdnimi pričami s. pisma inu iz grunta našiga katehizma, tu je teh imenitiših štukov naše prave stare izveličanske vere višati. Per katerim v uki so njega inu njegove podružnike ozgoraj imenovani gospud Bonomus, trski škof, kakor tudi gospud Krištof Rauber inu gospud Franciscus Kacijaner, obadva lublanska škofa, z mirom pustili inu so jim v takim v uki na strani stali inu jih branili.

Ali kedar je Urbanus Textoris škof v Lublani bil postal, je on tem pismom inu bukvam, ker se vuči, de le skuzi samo vero v Jezusa Kristusa pred Bugom pravični inu izveličani postanemo, bil zuper, pod katerim je gospud Primož to faro v šentjernejskim pojli dobil, kèr je tudi še poprej to kaplanijo s. Maksimilijana v Cejlej imel.

Zato je ta isti škof v tem 1547. lejtli od tiga narvisokeše hvale inu krščanskiga spomina vrejdniga, poprej rimskega kralja, potle cesarja Ferdinanda skrivši befelihe ali listi dobil, de bi gospud Primoža inu dva njega raven brata, gospud Pavla Wienerja, korerja, inu Jurija Dragoliča, vikarja, imeli vloviti. Kakor sta tudi ta imenovana njega dva raven brata v ječo vržena bila inu še en drugi stari inu na podagri bolni mož, gospud Lienhart Merklic, vicarius generalis inu koker, v pan djan inu od vseh svojih službi odpahnen le za tiga volo, ker je on bil svojo kuharico, najsi nikar očitu, temuč le skrivši k zakoni vzel, kateri vsi trije so pustili gospud Primoža opomeniti, de nej v ječo prišal, temuč ta isti krat ubežal

Le-ta škof Urban, kir si je potle v Tonaberdi šinik spehnil, je gospud Primoža nikar le od njega korerje,

vseh far inu kaplanij odpehnil, temuč je tudi njemu več kakor za štiristu zlatih bukvi vzel, katerih nej nikuli več mogel dobiti.

Kedar tedaj nej bilu obeniga vupanja več, de bi mogel k svojim cerkovnim službam priti, se je on s svejtom brumnih krščnikov na tem istim mejsti v guranje nemške dežele potegnil, ker je on, kakor on sam piše, stuprov en pravi krščnik postal inu v pravi veri potrjen bil.

Mej tem so ti trije stanuvi krajnske dežele od gospudov žlahtnikov inu purgarjev taku dobru kakor tudi teh drugih dežel gospoda krajlevo maješteto prosili, de bi se njim ta vera, kakor je v tem čistim s. pismi gruntana inu v Augspurgi očitu spoznana, slabodnu perпустиła, katero vero so tudi oni pred krajlevo maješteto srčnu spoznali.

Inu kedar so ti isti krajnski deželani za volo gospud Primoža prosili, so oni h puslednimu tulikajn sprosili (najsi so njemu škofi, menihi inu farji silnu zuper bili), de bi mogel v krajnski deželi prebivati, ali nikar predigovati.

V tem 1548. lejt je on moral spet na novu pregajenje trpeti, inu kedar je on bil prišal v Nirnberg, od unod je njemu rajnik gospud Vid Dietrih, nirnberski viši predigar, pomagal v tu mestu Rotenburg, imenovanu po nemškim an der Tauber, ondukaj je on svojo lubo prvo gospodino Barbaro očitu v cerkvi poročil inu je ondi božji cerkvi zvestu služil. Od unod je on v tem 1553. lejt v Kempto k enimu farmoštru poklican, ker je v glihi viži tej isti cerkvi kakor en zvest evangeliski prediger služil osem lejt.

V tem 1560. lejtí ker je v krajnski deželi na evange-
liskih predigarjih pomankanje bilu, je on skuzi de-
želane od unod tjakaj bil poklican. Natu je on zdajci
v Kempti svojo službo izročil inu nej drugači mejnil,
temuč de bo svojim lubim Krajncom imel dajle pre-
digovati.

Ker pak ta isti krat njega poklicanje nej moglu
naprej pojti inu so mu zatu krajnski deželani bili pi-
sali, de bi le imel še dajle v gurajni nemški deželi ostati,
je on skuzi tega visoku rojeniga firšta inu gospuda,
gospuda Krištofa würtemberskiga, ercoga rajnciga
et c. bil gori vzet inu v Auroh h farmoštru postavljen,
ker je on tudi enu lejtú cerkvi zvestu služil.

Inu potehmal, ker je on skuzi božjo gnado v tem
1550. lejtí znašel, koku se more slovenski jezik s bu-
kovskimi puhštabi pisati, ker se poprej nej ništer v
slovenskim jeziki pisalu ali drukalu, je on ondi skuzi
pomuč visoku imenovaniga ercoga Krištofa s dvema
drugima svojema raven bratma, Štefanom Konzul-
lom inu Antoniom Dalmatinom eno slovensko dru-
karijo imel inu v slovenskim jeziki nekotere pridne
bukve pustil drukati, katere de so se deleč rezgrnile
inu prišle, h timu je ta dobru rojeni gospud Anž Un-
gnad rajnik zvestu pomagal, skuzi kateru — inu
pomuč s. Duha — je v Krajnski inu drugih deželah
veliku ludi h pravimu spoznanju te risnice prišlu.

Ker je on taku s predigovanjem inu s drukanjem
pridnih bukvi božji cerkvi zvestu služil, je on v tem
1562. lejtí spet v Lublano bil poklican, kakor je on
tudi ta isti krat na gnadlivu perpuščenje visoku imeno-
vaniga erzoga Krištofa pokornu inu volnu tjakaj
se potegnil.

Kadar je on pak skuzi njega sovražnika pred cesarjevo maješteto Ferdinandom rajnkim bil zlu obdolžen krive vere, je on bil pred lublanskiga škofa poklican inu dobru izvprašan, ker je on svojo vero z neprestrašenim srcem spoznal, se nej svojiga vuka sramoval, temuč je bil v tem istim stanovit znajden. Zakaj rimskega cesarja maješteta nej mogla prov vediti, koku za njegov vuk inu djanje stoji, zatu ker njegovi zuprniki neso prov inu na eno vižo njega tožili.

Natu so tedaj suseb krajnski deželani pred cesarjevo maješteto njemu tuga pričo dali, de, kedar bi sam cesar njega imel slišati, taku bi sam na njegovim pravim vuki inu bogaboječim, poštenim mirovnim lebni imel enu gnadlivo dopadenje imeti. Natu je on tudi ta isti krat v deželi ostal.

Inu potehmal, ker so njega zuprniki njega inu druge prave predigarje ta isti krat po krivici dolžili, kakor de bi krivu vučili inu obene prave ordninge ne imeli, de bi s temi s. zakramenti prov ne rovnali, otroke pod mustom v Lublanici krstili inu de bi te otroke, kir so v papeštvi krščeni, zupet druguč krščovali inu de bi taku vse ordnunge zamejtali, taku dobru te deželske kakor duhovne, je natu gospud Primož würtensko cerkovno ordnungo zred temi bukvicami Examen Philippi od teh imenitiših štukov krščanskiga navuka v slovenski jezik tolmačil inu prez titelna inu predgovori pustil drukati.

Kateru su njemu njega zuprniki taku izlagali, kakor de bi on skuzi tu v firštove svetlusti ercercoga Karola etc. visokust bil segal, za kateriga volo je on tudi, na nadržastenje teh sovražnikov naše krščanske vere

v tem 1565. lejtí spet iz dežele moral pregnan biti, najsi so deželani za njega silnu prosili.

Kedar je uže v Tibingo bil prišel, je on prvič v tu mejestu Laufen k enimu farmoštru bil gori vzet. Inu naj si je on tudi v Schweinfurt enu poklicanje imel, kedar je okuli pul lejta v tem mejsti Laufen farmošter bil, taku je on vsaj sam prosil, da je le-semkaj v Derendingo k enimu farmoštru postavljen bil, de bi zlasti bliže drukarije v Tibingi bil inu sam mogel te slovenske bukve pregledovati, katere so se tukaj drukale.

V tem 1567. lejtí so krajnski deželani per firštovi svitlosti močnu za njega rovnali, de bi mu perpuščenu bilu spet v Lublani perdigovati. Mej tem je gospud Primož od dobrih prijatelov mnogoterikrat prošén bil, ako bi mu le bilu mogoče, de bi per teh turskih sužnih izvprašal, aku bi se ta pravi turski alkoran mogel dobiti inu de bi se iz tiga istiga moglu per teh sužnih prov zvediti, kaj je njih vera inu kateru je tu pravu tolmačovanje tiga alkorana; natu je gospud Primož sam spet v krajnsko deželo jezdil, de bi enc turske sužne v Lublani, ker je bil en turski baša, inu eniga turskiga farja v Črnemli inu drugih turskih sužnov več na pokrajini za vere inu alkorana volo s flisom izvprašoval.

Nad njega prihodom so se krajnski deželani silnu prestrašili, zátu ker so vedili, de bodo njih zuprniki le-ta gospud Primožov prihod pred firštovo svitlostjo hudu izlagali, kakor de bi on firštovi svitlosti v truc bil v deželo poklican, ker vsaj deželani od njegoviga prihoda neso cilu ništer vedeli. Natu kadar je on v Lublani kakor tudi v Ribnici sam, v Črnemli pak skuzi eni-

ga družiga predigarja te turske sužne na njih vero inu alkoran s flisom bil izvprašal, je on zdajci pottle spet proč jezdil, de bi kej gdu ne menil, de bi ga deželani firštovi svitlosti zuper hoteli gori držati.

Potehmal, kedar je on tedaj uže v tu dvajsetu lejtju le-tukaj v Derendingi farmošter bil inu le-ti cerkvi, kolikur je njemu narveč mogoče bilu — za starosti inu boleznj volo — s predigovanjem, krščovanjem inu obhajanjem teh ludi skrbnu inu zvestu služil; taku je vsem vedeče, koku je on živel inu pruti vsem ludem se zadržal. Zakaj on je pruti vsem pohleven inu prijazniv bil inu suseb tim ubogim rad dobru sturil, tudi tem, kateri ga neso bili vrejdnj, inu za tiga volo nej hotil in sebi ni svojim otrokom šacov spravlati na svejti, sicer bi on njim na telesnim blagej kaj več bil zapustil, potehmal ker je on od krajnskih deželanov, kateri so ga, za njega zvečine volo, za lubu inu v časti imeli, vsaku lejtju do njega smrti eno pomuč imel, od kateriga vsaj, kakor od njega fare, je njemu malu ostalu, temuč si je en šac v nebesih zbiral. Ptuje inu neznane ludi, kateri so za božje besede volo bili pregnani, je on rad erpergoval inu jim dobru sturil, katere bo on vse na sodni dan h pričam imel, de njega vera na gospuda Jezusa Kristusa nej bila ena mrtva, temuč ena živa vera, katera se je skuzi lubezan pruti bližniju s djanjem iskazala.

Inu le-tu je tudi ena susebna velika gnada božja, de je Bug njemu taku dolgu dal odlog života, de je skoraj osemdeset lejt star postal, kateru je pred štiri tavžent lejtmi za to ner višo starost držanu bilu, kakor stoji pisanu: »Naš leben trpi sedemdeset lejt, kadar

visoku pride, taku jih je osemdeset.« Zakaj on je osem-
inusedemdest lejt star postal inu najsi je taku star
inu čestokrat bolan bil, taku je on vsaj tudi pred svojo
smrtjo eno pokojno starost imel, de je svojo cerkovno
službo sam opravljal inu en dan, prejden je bolan po-
stal, tu je ta pondelik pred krejsom, je on sam eniga
svojiga soseda v njega boleznj ohajal.

Na drugi dan, kakor je bil v postelo legel, je on naglu
bolan postal inu je vsaj spet k veku prišal, de je ta s.
zakrament tiga rešniga telesa inu kri jezusa Kristusa
s srčno željo inu andohtjo prejel od gospud Dietriecha
Schnepha, farmoštra v Tibingi, na svojo srčno iz-
puvid inu prejeto absolutio vpričo veliku ludi.

Kakor čestu je on ta isti krat iz s. pisma bil potroštan
inu vprašan, aku bi hotel na tak trošt, kateri je on
druge ludi vučil, iz tiga sveta se ločiti, je on vselej z
glasno, zastopno štimo odgovoril: »Ja, ja.« Kakor
čestokrat so tudi pred mizo molili, je on tudi s drugimi
red molil inu vselej s glasno štimo djal: »Amen,« kakor
je on tudi ta dan pred krejsom sam eni mladi deklici
naprej molil.

Kedar je tudi šultes (ali župan) k njemu prišel inu
njega v njegovi boleznj obiskal, ali tudi drugi njega
poslušavci, je on vselej očitu spričal, de on hoče na
tem vuki inu veri, katero je on nje vučil, trdnu inu
stanovitu obstati inu s to isto pred ta rihtni stol Jesuza
Kristusa skuzi gnado božjo veselu in prez straha sto-
piti. Zakaj on je djal, tu je prava čista božja risnica
božje besede, katera nam ne more faliti. Zatu bi tudi
oni imeli per te isti kakor per tem edinim pravim
izveličarskim poti trdnu inu stanovitu ostati inu se
od tiga istiga nikar pustiti odpelati.

To nedelo po krejsi si je on te posledne besede v tej Postili, katero je tolmačoval, kir še neso bile v naš jezik preobrnene, pustil naprej brati inu bi bil rad te iste tudi tolmačoval, de kakor bi on slovenski iz nemškiga govuril, de bi njega šribar, kir je poleg sedil, te iste gori zapisal, kateru kadar je en časik sturil, je potle djal: »V tem večnim izveličanju hočmo se vkup viditi,« inu je le od veselja tiga večniga lebna govuril.

V pondelik potle, ker je ta predigar, kateri je časi v njega boleznii za njega predigoval, njega vpričo veliku purgarjev iz s. pisma troštal, je on velil, de bi imeli vsem reči noter v izbo pojti, inu kedar ta isti predigar nej drugači mejnil, temuč de je njega ura tu, de se ima lih iz tiga svita ločiti, je on te, kir so okuli stali, opominal, de bi imeli moliti; inu ker je on hotil njemu eno molitov iz enih bukvic naprej moliti, je gospud Primož z glasno štimo djal: »Nikar, nikar! Iz s. pisma, iz s. pisma!« s katerimi besedami je on na znanje dal, de bi mu ne imeli ništer družiga naprej praviti kakor samo čisto božjo besedo. Suseb pak je on velil naprej praviti od vode, iz kateriga je ta predigar zastopil, de on želi ta 23. psalm poslušati: »Gospud je moj pastir, meni ne bo ništer mankalu. On mene pase v enim zelenim travniki inu me k frišnim vodam vodi, etc.« Inu kadar je on le-ta psalm do konca bil izmolil, je on spet z velikim vzdihanjem djal: »Amen,« inu je vrhu počival.

V torik potle, kedar je od svojih dolgov pravil inu ubozim ludem vse dolge bil šenkal, katere so oni njemu dolžni bili, de jih nej potreba njega erbom plačati, je potle njega bolezan začela vekša perhajati. Kakor

čestokrat pak so ga troštali ali za njega molili, je njemu vselej lažej postalu inu je srčnu pruti Bogu vzdihal inu skoraj slejdne besede, s katerimi so ga troštali, sam govuril inu se tudi sam z drugimi besedami s. pisma več troštal. Inu kedar je na njega besede predigar djal: »Amen«, nej on obeniga vuda več ganil inu je taku v našimu gospudu Jezusu Kristusu izveličansku, pokojnu inu tihu zaspal.

Taku ste slišali od lebna inu smrti vašiga lubiga farmoštra rajnciga, kateri nej bil en gmajn žleht predigar, temuč en pravi evangeliski predigar inu pravi škof, kateri je svojo službo prov popolnoma opravil, čez tu istu veliko pretrpil inu je junački zuper hudiča inu vse falš vučenike vojskoval inu svoj tek izveličansku dopernesel. Kateri je nikar le za vas le-tukaj v Derendingi kakor sebi poročene ovčice, temuč tudi za vse evangeliske cerkve v slovenski deželi kakor en zvest pastir inu škof čul inu vahtal, katerim je on, kakor dolgu inu kerkuli se mu je perpustilu, božjo besedo prov inu čistu povsod predigoval, te s. zakramente po Kristusevi ordnungi delil inu zdravim ter bolnim s troštom božje besede zvestu služil. Inu najsi je on od svojih poslušavcev iz krajnske dežele moral pregnan biti inu s svojim telesom od njih pobegniti, taku je on vsaj s svojim duhum vselej per njih bil inu se je raven svoje krščanske zveste molitve za njih posvitno inu večno srečo vselej flisal njim služiti inu je nje nikar le skuzi pisma troštal inu iz s. pisma opominal k stanovitosti v veri, temuč je tudi skuzi tolmačovanje pridnih bukvi po slovenskih deželah pomagat pravo božjo besedo rezglasiti.

Kakor je on tudi ta krščanski katehizem, tu je te imenitiše štuke krščanskiga navuka s tremi kratkimi inu dolgimi izlagami inu v pejsnah zred enimi duhovnimi pejsni tolmačoval inu pustil drukati.

Taku je on tudi vus novi testament, en dejl v tem 1557. lejt, en dejl pak inu cilu v tem 1582. tolmačoval.

Inu vse epistole inu rezodivenje s. Janža je on s kratkimi inu zastopnimi argumenti izlužil.

Ravnu taku tudi te bukve, Loci communes imenovane, tu je te imenitiše štuke krščanskiga čistiga navuka, kakor so ti isti iz grunta s. pisma po redi zapopadeni.

Item, on je tudi tolmačoval te artikule prave stare krščanske vere, kateri so v tem 1530. lejt našimu narmilostivišimu cesarju Karolu, tiga imena petimu, rajncimu, v Augspurgi naprej položeni. Inu kateri so tudi potle v tem 1552. lejt timu konciliju v Trienti naprej perneseni, v katerih so ti krščanski kurfiršti, firšti inu ti drugi evangeliski stanuvi rimskiga cesarstva pred cesarjom inu vsem svitom svojo vero zuper papeštvu inu vse druge krive vere očito spoznali.

Item eno popolnamo Cerkovno ordnungo zred temi bukvicami, Examen Philippi, tu je, koku ima en cerkovni služabnik od vseh artikulov krščanskiga navuka izvprašan biti, aku je v teh istih prov podvučen inu čist, prejden se mu tu predigarstvu poroči.

On je tudi psalter tolmačoval, kateri je on enajst lejt po redi, en dejl v Kempti, en dejl v Aurohi, en dejl tudi v Lublani nemški predigoval inu v svojim pregajnanju dobru se navučil zastopiti.

Kakor tudi te bukve, imenovane Formula concordiac, h katerim so se ti trije posvitni kurfiršti Pfalce,

Zahsen inu Brandenburg inu veliku drugih krščanskih firštov, knezov, gospudov, žlahtnikov inu mest s svojimi cerkovnimi inu teh šul služabniki spoznali inu podpisali, kakor so tudi to istu sturili vsi krajnski evangeliski predigarji.

H puslednimu je on tudi M. Luterja Hišno postilo v slovenski jezik cilu skoraj do konca (malu besed manka) tolmačoval.

Skuzi kateru tolmačovanje je nikar le v krajnski deželi božja cerkov rasla inu gori jemala, temuč tudi mej Hrvati inu je tudi mej Turki prid pernesla, de je skuzi tu istu njih veliku h pravimu inu izveličanskimu spoznanju Jezusa Kristusa prišlu, za kateru se ima spodobnu Bug zahvaliti. Za kateriga volo mi tudi nemamo zbjublati, gospud Jezus Kristus bo njemu tudi na sodni dan to častito, neuveneno krono te pravice gori postavil, kateriga duša zdaj per njemu v neizrečenim veselju žive, dokler bo telu zupet od smrti gori obudenu inu z dušo spet vkup združenu, kateru mora poprej v zemli-dobru se izčistiti, de enu častitu svitlu telu zupet od smrti gori vstane, kateru se bo svetilu kakor zvezde na nebu vselej inu vekoma.

Naš gospud Jezus Kristus daj, kedar naša ura poteče, de se tudi izveličansku v pravi veri iz tiga svita ločimo, inu na sodni dan z dušo inu s telom k večnimu veselju gori vstanemo, katerimu bodi čast inu hvala vekoma dana.

(Iz dela *Ena lepa inu pridna prediga*, 1588)

Primož Trubar

PRIMOŽ TRUBAR
(1508 - 1586)

ANA PEJSEN IZ STARIGA SVETIGA PISMA

Nu pujte, pujte vsi ljudje,
vselej se veselite:
za volo dobrute božje
Boga veden hvalite.
Bug je nam sujga Sinu dal,
čudne riči je on ž nim djal,
te merkajte po redi.

Ž nim je stvaril zemlo, nebu,
v nebi sujo družino,
na zemli vse dobro, lepu,
moža, potle to ženo:
inu je vkupe poročil,
vso stvar je nima izročil,
de ima nim služiti.

Bug je mej vso stvarjo sujo
človeka silnu lubil,
perpravil v nim cerkov sujo,
po sebi ga je sturil,
de bi moder, pravičen bil,
vselej zdrav, živ, prov djal, mislil,
z Bugom imer prebival.

Kaj je kača -- hudič sturil,
 kir vse verne sovraži?
 Evo, Adama prenoril,
 po sebi zepelavši,
 de sta nemu verovala,
 na Bugi pak sta cbivlala,
 sad prepovedan jejla.

Taku je človik v greh prešel,
 kir je kačo poslušal,
 božjo zapuvid prelomel,
 božji sovražnik ratal.
 Postal je hud inu norčast,
 čez nega ima vrag oblast,
 ti smrti je podvržen.

Kaj je pak Gospud Bug sturil,
 sama sveta Trojica?
 An skriven, moder svit znešel.
 Hotela je Pravica,
 de bi človik z zljudjem red
 tudi bi vselej bil preklet,
 v pekli imer prebival.

Milost božja nej hotela
 človeka zapustiti
 inu je h Pravici rekla:

Taku hočmo sturiti;
človeka z gnado obdilit,
vse verne s pravdo odrešit,
hudiča odpehniti.

Natu je Oča k Sinu djal:
Ti moreš človik biti,
de bodeš vragu zuper stal,
grehe moreš platiti.
Za volo te martre tuje
bodo žegnani spet ludje,
kir bodo v te verjeli.

Potle Bug gre sam v paradiž,
prvič zečel srditi,
rekel: »Ti Adam se bojiš?
Sram te zečelu biti?
Tu dejla, de si krivu djal
inu si nor grešnik postal,
zlu meni, sebi sturil.«

Zdajci je Bug kačo preklel.
Rekel je h tim človekom:
Ti mož bodeš z delom trpel,
žena pak s tejm znošenom;
morata oba ankrat umrit.

v to zemlo pokopana bit,
iz katere sta vzeta.

Le-tu bode pak vaju trošt,
na ta merkajta ravnu:
muj Sin, kir je muja milost,
bode vom h pomaganu,
vaše grehe bo sam nosil,
vas bo od smrti spet rešil,
kedar k vom na svejt pride.

Koker je hudič ženi djal,
taku spet žensku sejme
bode kači glavo zmencal,
vrugu vso oblast vzame;
se bota zlu sovražila,
čudnu se bota stritala,
vrag sejme v peto vgrizne.

Tu je Adam vse rezumel,
kar je Bug ž nim govuril,
božji oblubi je verjel,
Boga je spet prov lubil.
Kar je Bug nemu naložil,
tu je vse rad volnu trpil,
z božjo oblubo troštal.

Od tiga je Adam vselej
suji družini pravil,
Abel pridigo rezumel,
božjo volo zastopil,
v pravi veri služil Bogu;
tu je žal Kajnu bilu,
Abela v smrti ubije.

Le-tu, ludje, vsi merkajte
inu prov zastopite,
Boga, sebe prov spoznajte,
tiga se vi vučite.
Koku je človik v greh prišel,
Jezus ga je spet odrešel,
tu evangeli kaže.

Skuzi Adamov greh smo vsi
hudi, grešni postali;
kir pak bodo per Jezusi
z vero gnade iskali,
tim so grehi odpuščeni,
bodo spet brumni sturjeni,
večni leben imejli.

Obtu, Oča, Te prosimo
v Jezusevim imeni,

s svetim Duhom de bodemo
druguč spet ponovleni,
v tujga Sinu verovali,
de bi ga mi vsi slušali.
Tebi čast bodi. Amen.

(Katehismus, 1550)

NE DAJ, OČA NAŠ, LUBI BOG

Ne daj, oča naš, lubi Bug,
de bi od nas se vzel tvoj uk,
zateri Turka, papeža,
kir zašpotuje Jezusa.

Ti Jezus Kristus, naš gospud,
ti veš, da ta vrag je nam hud,
vari, brani tu krščanstvu,
zatu ti bode hvaležnu.

Bog sveti Duh, naš učenik,
bodi naš troštar, pomočnik,
tedaj kedar pojemlemo,
da zdajci v nebo pridemo.

Sveto Trojico prosimo,
da pred skušnjo hudičevo
bomo vsak čas ohranjeni,
v nebesih izveličani.

(Otročja biblija, 1566)

PEJSEN ZUPER TURKE

Bug oča, bodi per nas,
kedar nom bode umreti;
našo revo, žalost znaš,
Turk, vrag nas hto požreti.
Obtu skaži tujo muč,
ne pusti nas zatrejti,
vrugu, ležom verjeti,
hudo smrt, konec vzeti;
bodi naša zvejst pomuč,
stuj nom vselej na strani,
v pravi veri ohrani,
pred tursko silo brani,
bodi naš ščit dan ter nuč,
usliši nas, lubi oča Bug.

Jezus Kristus, naš Bug kral,
naša božja pravica,
naše grehe si z nas spral,
rešil nas od hudiča.
Ne daj, da bi tuja čast
od Turkov se zatrla,
od papeža zavrgla,
tuja cerkov rezdrila.
Skaži zdaj tujo oblast,
daj se vsem ludem znati
povsod prov pridigati,
v te trdnu verovati.

ne daj nom od tebe past,
usliši nas, Jezus lubi Bog.

Sveti Duh, naš vučenič,
skaži nom tujo milost,
nas vseh troštar, pomočnik,
gledaj na našo dinost.
Vrag, smrt, Turk nas strašijo,
kir smo Boga spoznali,
po tujim vuku djali,
Jezusu se podali.
Zatu nas sovražijo,
daj nom v veri obstati,
tuj vuk vselej držati,
Turkom trojico znati,
de nas več ne dražijo,
usliši nas, lubi sveti Duh.

(Ena duhovska pejsen zuper Turke. 1567)

PEJSEN OD SVETIGA DUHA

Svetiga Duha mi molimo,
 za vuk, trošt, pomuč ga prosimo,
 de ta naša srca druguč predela,
 de v vseh zlaht nadlugah bodo vesela.
 O Bug, smili se čez nas.

Ti sveti Duh, vužgi tujo luč,
 per nas vseh izkaži tujo muč,
 de sveto Trojico cilu spoznamo,
 Oču, Sinu, tebi v pokornost damo,
 O Bug, smili se čez nas.

Ti si skuzi tu pridigarstvu
 po vsim svejtu zbral vkup krščanstvu,
 tu per nas obdrži, ne daj zatréti,
 daj nom vsem v ti veri v Jezusa umreti,
 O Bug, smili se čez nas.

Sturi, de povsod pridigarji
 bodo obdani s tujmi dari
 de ta evangeli prov pridigujo,
 vsem ludem ga zastopnu rezglasujo.
 O Bug, smili se čez nas.

Sturi, de vsi žlaht bozi ljudje
 rezoumejo besede tuje,

de nih stan ter djane po nih pelajo,
v brumi, v lubezni nih red dokonajo.
O Bug, smili se čez nas.

Ti sveti Duh, naš zvejst vučenik,
bodi v smrti naš trošt, pomočnik,
kedar nas vsi zlegi povsod obsedo,
troštaj nas s to Jezusovo besedo.
O Bug, smili se čez nas. Amen.

(Eni psalmi, ta celi katehismus inu...
pejsni, 1567)

BUG BODI MENI MILOSTIV

Bug bodi meni milostiv,
ti vejš, dokler je človek živ,
de v nim zgul greh prebiva,
v nim le tu zlu dobiva.
Obtu za tuje milosti
reši me od te težkosti,
brumniga mene ti sturi,
de bom spet v ti pokuri.
Tebi se jest krvi, dolžan dam,
očitu se izpovedam:
z grehi sem te ja reserdil,
vse hudu pred tebo sturil,
ti si sam prov ter brumen.

Jest sem izkažen, hud sturjen,
v grehih počet inu rojen.
Risnico hoč imejti,
hinauce vse zatrejti.
Tuj svit, volo, modrost tujo
s to skrivno milostjo sujo
dal si meni spoznati,
to modrost poslušati.
Pokropi me s tejm izopom,
de belejši koker sneg bom,
sturi, de bom spet prov vesel,
de v tih kosteh bom zdrav ter cel,
katere si ti rezbil.

Obrni proč oči tuje,
ne gledaj na grehe muje,
zbriši muje zlu djane,
de ne pride naznane.
Sturi v meni srce novu,
izkaženu je tu prvu;
ta vrag, greh je izkazil,
le na hudu navadil.
Obtu Bug daj Duha tujga,
da me sturi spet trdniga
v pravi veri pruti tebi,
de v vseh revah bejžim h tebi,
vragu z vero se ubranim.

Od mene ne obrači se,
z gnado meni izkaži se,
tuj Duh v meni prebivaj,
na vse dobro me vižaj,
de bom spet v vejsti prov vesel,
tebe za očeta imel.
Zagvišaj me s tejm Duhom
koker pred tejm prešuštvom,
de sem spet v tuji milosti,
Zato čo vučit grešnike
inu vse žlaht nevernike,
de se k tebi oberno.

O Bug, o Bug, muj pomočnik,
reši me, de ne bom dolžnik
na tej kriji človeški,
s to bi ratal paklenski.
Zatu mora ta muj jezik
tujo pravico rezglasit.
Ti Bug, vusta naredi,
de pravijo po redi
od tuje časti, milosti,
od moči, pravn ter skrivnosti.
Ti neč tih živinskih ofrov,
temuč puščane od grehov,
s pokuro se ti služi.

Telskih ofrov, praznuvane,
vse službe, prošne vunane
brez vere neč prijeti,
nikoger v milost vzeti.
Obtu jest, Bug, srce muje,
kir h tebi milu vzdihuje,
s pokuro ti ofrujem,
moj duh h tebi vzdigujem.
Le-to službo, prošno mujo,
ti, Bug, ne boš s to sromotjo
v obenim času zašpotal,
temuč kar te prosim, vslišal,
tu si vernim oblubil.

Na tu tej gori Sionski,
te cerkvi, gmajni krščanski
bodi gnadiv ter dober,
vzami od nje offer,
de se povsod ti nje zidi
reztegujo v ti pridigi,
de se ljudje k ni vrno
h pravi veri obrno.
Zatu te bo cerkov tuja,
kir posluša Sinu tujga,
z brumo, s pravico čestila,
z vero pokornu služila,
veden povsod hvalila.

Natu zahvalimo Boga
Očeta, Sinu ter Duha,
sveto večno Trojico,
pravo božjo risnico.
Zakaj tu celu bogastvu
hoče, de grešnu človeštvu
v nebi per nim prebiva,
večne dobrute vživa.

Obtu je Bug Sinu poslal,
de je vsem ludem pomagal,
od hudiča je nje rešil,
ž nega martro spet posvečil,
s Svetim Duhom ponuvil. Amen.

(Ta celi katehismus, eni psalmi inu...
pejsni, 1574)

COMPLETA (VEČERNA MOLITOV)

Kriste, kir si imenovan
prava luč, zarja, beli dan,
s svitlobo si v temi obdan,
sveji nom v ta tuj svitli stan.

Per tim mi tebe prosimo,
v tuji luči de hodimo,
tujo besedo lubimo,
po ni nuč, dan de živimo.

Po noči gledaj na nas ti,
de hudič nas ne prehini,
aku naše mesu zespi,
de tuj duh spet tu obudi.

Ti si se dal nom prov spoznat
inu v te trdnu verovat,
vižaj nas z dobro vistjo spat,
v jutro z veseljem gori vstat.

Ti vejš, de ti tuji verni,
kir so Tebi podvrženi,
so od svita zepuščeni,
od vruga zlu sovraženi.

Kedar si pak oblubil nom,
s tejm tujim svetim angelom

obarovat nas pred vragom,
nerveč pred tejm večnim zlegom,

tiga se mi vsi troštamo
inu ništer ne cbivlamo,
samuč z veseljem čakamo,
de s tebo v nebu pujdemo.

Tam te bomo prov čestili,
z angeli se veselili,
od tuje moči pravili,
imer, vekoma hvalili.

(Tri duhovske pejsni, 1575)

TE CERKVE BOŽJE ZUPER NJE SOVRAŽNIKE
TOŽBA INU MOLITEV

O Bug, zakaj ti dopustiš
tujo Cerkov zatreti?
Ti vejš inu dobru vidiš,
de nas hote razdreti.
Turki, hudi neverniki,
malikovski služabniki
nas hte s korenem zdreti.

Zatu kir se vkup snidemo,
od tebe pridigujemo
inu se prov obhajemo,
otroke prov krščujmo,
na tujga sinu kličemo,
za tujo milost prosimo,
tebe so vsem čestimo.

Le-tu oni vse kolnejo,
nas zatu zlu sovražo,
za kecarje vun dajejo,
Nesramnu čez nas lažo,
de smo božji zuprniki,
vseh svetnikov sovražniki,
dolžni na vsi nesreči.

Več čez nas tudi pravijo,
de više zašpotujmo:
nih zapuvid, kar stavijo,

mi cilu zamečujmo,
novo, falš vero vučimo,
božje službe razdiramo,
zatu so draga lejta.

Obtu nas tirani hudi
love, more, pregano;
koker te škodlive ludi
nas po svejtu rezgano.
Vse verne ter pridigarje
drže za hude puntarje,
začetek vsiga zlega.

Čez tako silo, krivico,
komu hočmo tožiti?
Samuč tebi, kir z desnico
moreš nom podstopiti,
kir te ludi izraelske
si iz ječe faroniske
z močno roko odrešil.

Natu mi tudi tožimo
z grliskim klagovanem
inu te milu prosimo,
de s tujem pomaganem
prideš nom h troštu, hpomočjan.

zakaj vsak verni je obdan
z vso žlaht revo, nadlugo.

Zatu te hočmo nuč ter dan
vselej povsod hvaliti,
pelati pošten ta naš stan,
tujo čast rezglasiti,
de boš s tujem sinum spoznan,
od vseh ludi prov poštovan,
h timu daj tuj duh, amen.

(Tri duhovske pejsni, 1575)

TIGA PRVIGA PSALMA PRVA IZLAGA
Paraphrasis

Dobru bode timu možu,
kir ne sidi na rotavžu,
na stolu tih malikov
inu ne hodi, ne stoji
po potih tih menihov.

Temuč kir nuč, dan ter vselej
misli, kaj Bug sam zapovej,
de tu istu ohrani
inu de z besedo božjo
vragu, svitu se ubrani.

Tak je koker en vrt zelen
z rodovim drevjem zasajen,
v nim dober, zdrav sad raste,
kir ne segnije, ne strohni,
dotle drugi v nim zraste.

Vselej je zelen, poln sadu,
nikomer ne sturi hudu,
vsem se pusti uživati,
nega srce ne misel nej
koga obgolufati.

Vi pak, hudi neverniki,
božji, vernih sovražniki,
bote vsi rezpojeni,

koker prah, pleve od vejtrov
po zemli rezkropleni.

Inu tudi na sodni dan
pujdete na ta vražji stan,
pred pravdo ne obstali,
vašo nevero, hudobo
v pekli imer plačali.

Zakaj Bug vernih ne pusti,
aku glih en čas dopusti
na svejtu žalovati.
Na koncu nih sovražniki
morajo klagovati.

Bogu Oču, Sinu, Duhu,
koker je zdaj vselej bilu,
vsa čast inu zahvala
od angelov, krščenikov
se bo vekoma dala.

IGA PRVIGA PSALMA DRUGA IZLAGA
Explicatio

Zamer kaj vsak verni človik,
kir hče iz reve v nebu prit,
de vere prov rezloči;
zakaj Turki, papežniki
so na svejtu mogoči.

Zludi — turski, papežov bug —
je pravim vernim sovraž, hud,
čez nje laže, fratuje;
lovit, morit, utopit, sežgat
sujim hlapcem ukazuje.

Abel, kir je prov veroval,
Bogu s to vero ofroval,
je moral zatu umrejtj.
Taku za prave vere zdaj
moramo zlu trpejti.

Vsi ti, kir hte s tejm Jezusom
nekar s tejm Antikrištušom
po smrti prebivati,
ti se morajo pustiti
Antikrištu zaklati.

Taku je Bug sam odločil,
koker je Jezus nas vučil.
Hočmo li k nemu priti.

taku imamo z Jezusom
nega kelih izpiti.

Obtu, muj pravi krščenič,
aku POLIDOR, MRČENIK
tebe zlu oblegajo,
s tejm niju bogu — zcludiju —
nih col, činž zvejstu dajo.

V pravi veri ne zmoti se,
katehizma ti vuči se,
nega vuka se drži,
po nim tuj stan, poklicane
stonovitu završi.

Taku bodeš na sodni dan
odločen na to destno stran
h timu večnimu lebnu,
Turki, papežniki hudi
h peklenskimu trplenu.

TRETJA IZLAGA

Allegoria

Ta Antikrišt je zdaj spoznan
papež v Rimu, kir je poslan
od hudičeve hiše.
Bogu, ter kar je božjiga,
timu on super piše.

Vse, kar je Jezus vučil sam
inu z martro zaslužil nam
ter pred Bugom opravil,
tu je papež vse doli djal,
druge službe postavil.

Slepi svejt ga je počtoval,
cilu se je nemu podal;
zatu on gospoduje.
Vse, kar on zmisli, naredi,
ostru držat ukazuje.

Vrag je dal nemu sujo čast,
krali so dali nih oblast,
nega noge kušujo,
nega falš maše, odpustke
ludje dragu plačujo.

Kateri tiga ne sturi,
temuč risnico govori,
mora en kecar biti,

zdajci vsi zli papežniki
hote ga pogubiti.

Ta Antikrišt ž nega družbo
mejni, de dej Bogu službo,
kir te verne pregane,
nerveč kir ludi prov vuče,
koker vnuvič iz Krajne.

V Krajni je zdaj en papežnik,
tiga hudiča vučenik,
se je z mašnimi brati
svejtoval inu naprej vzel,
vse verne rezegnati.

MRCINA je nega ime,
pravu hudičevu sejme,
v vseh žlaht grejhnih prebiva,
sebi s to platovsko družbo
pekel s pravdo dobiva.

On tak duhovni stan pela,
koker vsaki kurbar dela;
tiga papež ne brani.
O Bug, pridi s Tujo sodbo,
Tujo cerkov ohrani! Amen.

(Ta prvi psalm ž nega tre mi izlagami, 1579)

JURIJ JURIČIČ
(začetek XVI. stoletja — 1578)

ENA PEJSEN, KADAR OČE EDEN ČEZ DEŽELO ITI

V božjem imeni gremo mi,
angel njega bodi z nami
koker s tejm folkam v Jegipti,
ker je vušel Faraoni.

Jezus, ti nas očeš spremit,
z nami vun inu noter it,
kazat staze inu pote,
branit nesreče povsode.

Taku hribi ni doline,
vude ne bodo branile,
pridemo veselu domu,
ti nam pomagaj gnadivu.

Adini pot inu staza,
Jezus, pomuč skaži sada,
ker si h timu dal tvojo kri,
da bomo v pravi deželi.

Tamkaj te bomo hvalili,
s tobo večno prebivali,
v tvojem nebeškim veseli
veselu z angelci pejli.

(Ene duhovne pejsni, 1563)

ADAM BOHORIC
(ok. 1520 — po 1598)

ENA DRUGA OTROČJA PEJSEM

Minila je uže strašna nuč,
iz teme je postala luč,
veseli dan zdaj gori gre,
sonce svojo luč rezprostre.

Gori vstani, obudi se,
srce naše, predrami se,
od spajnja uže oku pusti,
odpret se imajo usti!

Vzdigujmo, Bug, h tebi naš glas,
Ti Bug resničnu uslišiš nas,
si ukazal nam prov moliti,
oblubil si nas uslišati...

Zdaj pak te, Bug, zahvalimo,
pohlevnu h tebi vzdihujmo
skuz Jezusa, sinu tvojga,
ediniga, prelubiga,

ker si nas to nuč ohranil,
vsem zludjem si nas ubranil
skuz veliko gnado tvojo
pred škodo, vso gfarlikostjo.

Te prosimo, Bug, še le več,
iz srca h tebi vzdihuječ:
obari nas ta dan tudi,
da ne prevéča nas zludi.

V pravi veri ostanemo,
hudiču v greh se ne vdajmo,
naš leben de prov pelamo,
k hudim željam ne volimo.

Tebi, o Bug, poročimo
dušo, telu, kar imamo,
sebe, oča, mater lubo,
bratce, sestrice, vso družbo.

Tvoj sveti angel nas brani,
pred hudičem nas ohrani,
de mi pred nim obstojimo,
vero v tebe ne zgubimo.

Amen recimo uže srčnu,
vsaj smo uslišani risničnu,
potrdi nas, Bug, v ti veri,
k večnimu lebnu nas vse zberi.

(Ta celi katehismus... inu pejsni. 1584)

BOŠTJAN KRELJ
(1538—1567)

TA CXXVIII. PSALM

Srečen, kir se Boga bojiš,
po njega potih prav hodiš;
kar boš z rokami perdelal,
tu boš zdrav veselu užival.

V hiši bode tvoja žena —
trta z grozdjem vsa rumena,
otroci pak okuli nje
kakor olike zelene.

Vidiš, tak žegen vsak dobi,
kir se Boga s srcem boji,
timu ne škodi prekletva,
nevernikom vsem škodliva.

Žegnan boš mož od Siona,
kedar bode izkazana
timu mestu Jeruzalem
večna dobruta z veseljem.

Odlog bode životu dal,
z gnado vselej per tebi stal,
de boš do tiga časa živ,
kir bo Izrael mir imel.

Hvala Bogu Oču, Sinu,
vselej še Duhu svetimu,
timu Bogu edinimu,
v cerkvi pujmo čast veselu.

(Ta celi katehismus... inu pejsni, 1574)

PROŠNA ZA MIR

Daj mir, o Bug, krščnikom,
vari nas pred vsem zlegom,
saj nihče nej, kir bi za nas stal
za tvojo cerkov vojskoval,
temuč ti sam, Bug mogoči.

Kir vsim vernim svit, srce daš,
s svetim Duhum regiraš,
daj nam zdaj vsim tudi tvojo muč,
de te spoznamo večno luč,
pred Turki nas Bug obari.

Mi smo vsi kmalu grešili,
s tem tvoj srd zaslužili,
ti pak, Bug Oča milostivi,
v ti lubezni Jezusovi
greh odpusti, srd pozabi.

Zatu te vsi zdaj prosimo,
de vsi tudi bodemo
rešeni skuzi tvojo roko,
tebi dali čast ter hvalo
vselej ter vekoma. Amen.

(Ta celi katehismus... inu pejsni, 1574)

JANŽ SCHWEIGER
(ok. 1540—1585)

ENA LEPA DUHOVNA PEJSEN

Hvala Bogu, moj čas je tu,
da se imam ločiti
s tiga svita gori v nebu,
tam vseh nadlug prost biti.
Zatu jest hočem pred smrtjo
sturit duhovno šaft mojo
v božjim imeni. Amen.

Gospud s trobento pusledno
vse mrtve bo spet budil,
na sodni dan z glasno štimo,
de se bo vsaki čudil.
On bo verne s svojo močjo
obdal z nebesko svetlostjo,
jasna telesa sturil.

Natu bo sodba velika,
h tej je vsakimu priti.
Od Sinu božjiga ima
sodba rečena biti
čez brumne, hude, čez vse glih.
Kristus se oblasti vernih,
neverne v pekel pahne.

Tedaj bo Bug tam v večnosti
tem zvolenim daroval
časti, veselja zadosti,
vekoma obaroval.
Ampak hudi, frdamani
bôdo v pekli zlu martrani,
kir neso prov verjeli.

Ker se takov vuk prov vuči
ter svetih zakramentov
ta pravi nac se prov drži,
tu je prov božja cerkov.
Vselej trdnu ona stoji,
per Kristusu, svoji glavi,
nikdar se proč ne loči.

Le-te cerkve sem jest en vud,
s slabostjo zdaj zlu obdan,
greh, smrt, vrag je meni zlu hud,
ali viner ne cagam.
Oni meni vsaj ne škode,
najsi se zlu čez me zlobe:
Kristus je nje premogel.

De bi si lih hribi, doli
povsod vsi vkupe padli,
de je le Bug v nuji moji,
de mi stoji na strani, —

taku mi vse po sreči gre,
on me usliši prošnje moje,
dušo mojo ohrani.

Na le-ta trošt, srce moje,
če lih zdaj moram umreti,
postavi vupanje svoje,
Bug ne da mi konec vzeti,
temuč smrt v leben obrne,
kir je v nebi za vse verne
od Kristusa perpravlen.

Oči moje vkup gredo zdaj,
nebu se je odprlu,
moja duša gre noter fraj,
telu bo tukaj umrlu.
Jezu, vzemi v roko tvojo
to ubogo dušico mojo,
katero si odrešil.

O Gospud Bug, ti stvarnik naš,
kir si nas vse odrešil,
Ti sam vse naše nuje znaš
inu si nas posvetil;
kedar pride pusledni čas,
vzemi ti tjakaj v nebu nas,
v ta večni leben. Amen.

(Ta celi katehismus. 1584)

JURIJ DALMATIN
(ok. 1547—1589)

ENA SRČNA MOLITOV ZUPER TURKE

O Gospud Bug, ti Oča naš,
kir sam vse naše nuje znaš,
zvestu nam zdaj pomagaj
inu Turka nevernika,
Tvoje cerkve sovražnika,
s Tvojo roko obladaaj!
Mi smo sicer zlu prešibki,
de bi njega moči bridki
sami sebe ubranili;
nej tudi odrešenika,
kakor si ti, obeniga;
obtu se čez nas usmili.

Inu aku smo grešili,
z grehi tvoj srd zaslužili,
kakor vsi glih spoznamo:
taku si vsaj ti milostiv
inu vsem tvojim dobrutliv;
tiga se mi troštamo.
Saj si nam poslal Jezusa,
tiga praviga Kristusa,
de je za nas smrt trpil;
v njega ime smo krščeni,
s svetim Duhom očiščeni,
zatu nas boš odrešil.

O Gospud Bug, pogledaj vsaj,
 koku Turek se zlobi zdaj
 tvoje ime zatreti
 inu nas vse krščenike,
 tvoje uboge služabnike,
 žive cilu požreti.
 Aku ti boš tu dopustil,
 kdu te bo na zemli častil,
 kedar vernih ne bode?
 Saj boš ti le zašpotovan,
 od Turka z nami sramovan;
 spumni, kaj tu bo škode.

Zakaj vsa tvoja beseda
 per Turkih se prepoveda
 ludem pridigovati,
 ter tu svetu krščovanje
 inu tudi obhajanje
 se ne pusti držati.
 Obtuh tih ludi veliku
 služit turskimu maliku
 bodo permorovani.
 Se tudi nam zlu špotajo,
 »Kej je vaš Bug?« nas vprašajo,
 te, kir so nim podani.

Obtu spomisli, kaj si sam
v tvoji sveti besedi nam
stanovitu oblubil,
de češ vselej per nas biti,
tvojo cerkov ohraniti,
kakor si poprej sturil.
Taku nam zdaj stuj na strani
inu pred Turkom nas brani,
de se on ne prevzame.
Le-to prošnjo tvojih otruk
usliši, ti milostivi Bug,
skuzi Jezusa. Amen.

(Ta celi katehismus... inu pejsni, 1574)

TA CXXIV. PSALM

Kedar bi Bug per nas ne bil
inu nam ne pomagal
ter sovražnikom ne branil,
taku bi svejt premagal.
Kedar bi Bug cerkov sujo
ne hranil z nebeško močjo,
uže bi nas več ne bilu.

Zakaj tih ludi veliku
zuper nas se vzdigujo,
kir sice služe maliku,
modru se vkup svejtujo.
Oli tu nas nejma strašit,
Bug, ta je, kir nas če branit.
On zvejstu za nas čuje.

Oni se srde ter zlobe,
nih misel je le trejti,
imajo kri žejne zobe,
žive nas hte požrejti.
Koker valuvi divjajo,
za Buga nič ne marajo
Tu Bug vse dobru vidi.

Kecarske vere nas dolže,
Lutre nas izmerujo,
sebe pak za svete drže.

cerkov se imenujo.
S tim tujim imenom, o Bug.
zakrivajo suj krivi vuk,
hinavsko vero trde.

Te verne vse pregajnajo,
nih dušo hte vtopiti,
suje grlu odpirajo,
vero hte pogubiti.
Oli hvala bodi Bogu,
v negovim visokim tronu,
de nam stoji na strani.

Kir ne dopusti, de bi mi
nih roup imejli biti
oli de bi kej zred nimi
morali v pekel iti.
Nih štriki so reztrgani,
mi pak smo prosti sturjeni,
naša duša je nim ušla.

Inu aku krščeniki
lih morajo trpeti,
saj so božji martrniki;
aku je nim lih umreti,
aku v veri ostanejo,
Boga do konca spoznajo.
Bug nim da večni leben

O močni, modri Gospud Bug,
nate mi vsi kličemo,
pomagaj nam iz vseh nadlug,
nate se zanesemo.
Ti vseh sovražnikov svit znaš,
nih srca ti v rokah imaš,
bodi ti sam naš troštar.

Ti si zemlo inu nebu,
tudi vse riči stvaril,
Jezus nas je rejšil,
h temu s tabo nas je on spravil.
Daj nam v trpleni volnim bit,
od prave vere ne stopit,
v lubezni prebivati.

Čast, hvala bodi visoku
Bogu, Oču našimu,
Sinu Jezusi lih taku
inu Duhu svetimu.
Koker je v začetki bilu,
de se bo per nas godilu
zdaj ter vekoma. Amen.

(Tri duhovske pejsni, 1575)

NAŠA BRAMBA JE GOSPUD BUG

Naša bramba je Gospud Bug,
v nega se zanesimo.
On nam pomaga iz nadlug,
v katerih zdaj tičimo.
Zludi se zlobi,
svejt mu perloži,
kunštnu rovnajo,
silo obhajajo,
verne hote zatrejti.

Z našo močjo cilu nič nej,
de bi nim zuper stali.
Oli zatu en drugi vej,
pod nim bomo obstali.
Kdu je on, vprašaš,
Jezus Kristus naš.
Za nas vojskuje,
te suje varuje,
ta bode nje premogel.

Ter de bi svejt še več divjal,
hudič se še več srdil
inu vso sujo muč vkup zbral,
de bi falš vero trdil:
taku vsaj hudič
nam ne more nič,
se ne bojimo,

kir v veri stojimo,
hudič je uže obsojen.

Božja beseda je večna,
se ne pusti zatrejti:
krščanska cerkov je močna,
se ne more podrejtj.
Zakaj Oča Bug,
Sin ter svejti Duh
so vsred mej nami,
stoje nam na strani,
nihče nas ne premore.

Inu ako nam glih vzamo
telu, blagu, družino,
taku nim vse volnu damo.
de nebu obdržimo.
Daj Bug nam revnim
obstati vernim,
v križi volnim bit,
mej sabo se lubit
skuzi Jezusa. Amen.

(Tri duhovske pejsni, 1575)

O REVNI ČLOVIK, ZMISLI VSAJ

O revni človik, zmisli vsaj
koku si izveličan,
prez tvojih del, z vero spoznaj,
Bug je tebi risničen.
Vera le gleda Jezusa,
tiga praviga Kristusa,
ta je nas vse odrešil.

Bug je skuzi Mozesa nam
ostru se bil izkazal,
kedar je po postavi sam
sebi služit bil vkazal.
Naše mesu pak nej moglu
po nega voli duhovnu,
brez greha prov živeti.

Odtod je prišel srd božji,
vse žlaht reve ter nuje,
de bi po pravdi njegovi
prišli ob obadvuje:
nikar le ob tu telesnu,
temuč tudi ob nebesku,
tu je naš greh zaslužil.

Še so eni ludje bili
taku zlu zepelani,
skuz postavo so menili

biti izveličani,
ker vsaj postava zdaj ludem
kakor en špegel kaže vsem,
de so z grehi obdani.

V človečki moči nej stalu
ta greh iz nas strebiti,
njih dosti je tu skušalu,
ali nej moglo biti.
Zakaj pred Bugom hinavci
ter nepopolni delavci
ne morejo obstati.

Viner je pak morala se
vsa postava sturiti,
inu Gospudu Bogu vse
popolnoma platiti,
kar smo se mi zadolžili,
de bi tožbe prosti bili
inu peklu ubežali.

Zatu je Bug svojga Sinu
z nebes doli k nam poslal,
daroval ga svitu vsimu,
de je on človik postal.
Ta je postavo dopolnil,
s svojim Očom nas spet zmiril,
de smo spet v njega gnadi.

V tiga uže ti vero imej,
brez cvibla v tvojim srci,
grehov se dolžan daj vselej,
veselu taku reci:

Ti si smileni Jezus moj,
skuzi tvojo smrt sim jest tvoj,
ti si sam zame trpil.

On je v oblubi risničen,
na tu se ti zavupaj,
On če, de boš ti zveličan,
kaj sam pravi, poslušaj:
Kir veruje ter je krščen,
taisti ne bo pogublen,
temuč v nebi prebival.

Taku postava grešnike
v smrt, v srd božji perpravi,
kedar čez vse nevernike
to sodbo božjo pravi:
De nej, kir bi pravičen bil,
Bogu v vseh ričeh prov služil,
zatu vse peklu sodi.

Kir se pak prov iz nje boji
smrti, srda večniga,
tiga trošta sam Sin božji.

spet mu srce režiga
s tim svetim evangelijom;
ker k sebi veli grešnikom,
on če vse ohraniti.

Obtu vže vera v Jezusa
sama nas izveliča,
ker se v njega zanese vsa,
kakor vse pismu priča.
Ništer tem majne ima pak
hvaležen se izkazat vsak
za takovo dobruto.

Dobra dela, božja služba
s prave vere zvirajo.
Ker je pak posvitna družba,
ti rejs vere nemajo.
Zakaj dela so znaminja
kakor je sad tiga drevja,
kedar ga človik uživa.

Zatu že imaš z vero ti
vselej tvojmu bližnimu
pravo lubezen skazati
v dobrimu ter hudimu.
V nadlugah v Boga zavupat,
na njegovo pomuč čakati.
on te ne bo zapustil.

Ter če se lih časi bode
tebi drugači zdelu,
tu je vsaj tebi brez škode,
kir je le božje delu,
ker če te taku skusiti,
inu pusti prov viditi,
aku hoč vern ostati.

Natu uže mi te prosimo
dobri, milostivi Bug:
v taki veri de hodimo,
pomagaj nam iz nadlug!
Daj le nam skuzi Jezusa,
tiga praviga Kristusa,
posejsti večni leben. Amen.

(Ta celi katehismus, eni psalmi . . .
inu pejsni, 1584)

GOSPUD BUG JE MOJ ZVEST PASTIR

Gospud Bug je moj zvest pastir,
on vselej zame čuje,
inu mojmu lebnu da mir,
de več ne potrebuje.
V zdravim travniki me pase,
ker nebeška trava rase
njega svete besede.

K friški vodi on me pela,
de jest spet k veiku pridem:
svojga svetiga Duha da,
de njega srdu uidem.
Po pravi cesti me vodi,
de moja noga prov hodi
h časti njega imena.

De bi si lih v doli temnim
jest moral kej hoditi
v nujah inu v trpleni vsim,
ne more mi škoditi:
zakaj le tvoja palica,
tu je tvoja besedica,
ta mene trdnu trošta.

Ti si pred mene perpravil
vpričo vseh sovražnikov,
eno mizo si postavil

h troštu vseh krščenikov.
ker pustiš predigovati
ter zakramente dajati,
kakor si ti sam ukazal.

Ti mi rŕojo glavo ŕalbaš
s tvojim veselim oljem
inu taku me perpravlaš,
de s celim mojim sreem
v nujah le na tebe molim,
po tvojim ukazanju hodim
iz dolŕne pokornosti.

Polnu mi tudi nalivaš
s tvojo sveto besedo,
s to veseliga me delaš,
mi daješ vso potrebo.
Dobruta ter milost tvoja
bodo vselej druŕba moja,
de hodijo za mano.

V Gospodni hiši bom vselej
jest stanovitu ostal,
v kršĉanski cerkvi narpoprej,
potlej zveličan postal.
Zakaj meni je sveti raj
v nebesih perpravljen zdaj,
na tu veselu ĉakam.

Čast, hvala bodi visoku
Bogu Oču našimu,
Sinu Jezusu lih taku,
inu Duhu svetimu.
Koker je v začetki bilu,
de se bo per nas godilu
zdaj ter vekoma. Amen.

(Ta celi katehismus, em psalmi inu ...
pejsm. 1584)

SALOMONOVE VISOKE PEJSNI II. CAP.

Jest sem en cvejt v Saroni inu ena roža v dolini. Kakor ena roža mej trnjom, taku je moja prijateljica mej hčerami. Kakor ena jablan mej lesnikami, taku je moj prijatelj mej sinuvi. Jest sedim pod senco, katero želim, inu njega sad je mojmu goltancu sladak. On mene pelá v vinski kelder inu lubezen je njegovu banderu čezme. On me k veču perpravi s cvejtjem inu me ohladi za jabulkami, zakaj jest sem bolna od lubezni. Njegova livica leži pod mojo glavo inu njegova desnica me objemle.

Jest vas rotim, vi jeruzalemske hčere, per srnah ali košutah na puli, de vi moje lube ne zbudite inu nje ne predramite, dokler bo njej sami dopadlu!

Tukaj je mojga prijatela štima, pole, on gre inu skaka po gorah inu poskakuje po hribih. Moj prijatelj je ravnu kakor ena srna ali mlad jelen. Pole, on stoji za našo stejno inu gleda skuzi oknu inu luka skuzi garter.

Moj prijatelj odgovori inu pravi k meni: Vstani gori, moja luba, mola lépa, inu pridi sem! Zakaj, pole, zima je minila, dež je proč inu tje: cvejtje je naprej prišlo v deželi, spomlad je prišla inu grlica se pusti slišati v naši deželi. Figovu drivu je brst naprej pognalu, vinske trte so očesa dobile inu dajo svoj duh. Vstani gori, moja luba, inu pojdi, moja lépa, pridi semkaj! Moja golobica v duplah, v pečovjej inu v skalah, po-

kaži meni tvoj obraz, naj slišim tvojo štimo: zakaj tvoja štima je sladka inu tvoj obraz lubezniv.

Polovite nam te lisice, te mlade lisice, katere vinograde končavajo, zakaj naši vinogradi so očesa pognali. Moj prijatelj je moj inu jest sem njegova, kateri mej rožami pase, dokler dan hladan postane inu senca beži. Vrni se, bodi kakor ena srna, moj prijatelj, ali kakor en mlad jelen na téh gorah, ker se dilé!

(Biblija, tu je vse svetu pismu, 1584)

MARKO KUMPREHT
(ok. 1550-60 – po 1600)

HVALEŽNA PEJSEN D. MARIJE

Marija, dečla žegnana
od Davidove hiše,
bila možu zaročena,
kakor nam Lukež piše.
Je častila ter hvalila
milost božjo veliko
v svoji pejsni, ti hvaležni,
pejla s štimo visoko.

Dušica moja, povišuj
Boga, ki te je stvaril,
inu ti duh moj poskakuj
v Bogi, kir te je rešil,
ter deklin stan, zlu ponižan,
je visoku povišal,
de njo naprej bo vsak vselej
za zveličano držal.

Zakaj Gospud, ki je mogoč,
je silne reči sturil:
nad mano skazal svojo muč
z nadlog me vselej rešil.
Njega milost ter usmilenost,
ta vekomaj ostane;
kar govori, trdnu drži,
vsa sila se mu ugane.

Svoje roke muč skazuje,
 ker ofertne poniža;
 od stola jih rezkropluje,
 pohlevne pak poviša.
 Te lakotne inu žejne
 z dobruto vse napolni,
 na ofertnu ter prevzetnu
 z gnado nikdar ne spumni.

Izraelu, hlapcu svojmu,
 Gospud gori pomaga,
 ampak njega žene h temu
 njegova milost draga,
 na katero čez vso mero
 je on sedaj spomislil,
 kakor je vsim starim, lubim
 očakom bil oblubil.

Čast, hvala bodi visoku
 Bogu Očetu v nebi
 inu po svejti široku
 od vsakiga posebi,
 de je nam dal, za last šenkaj
 Kristusa, Sinu svojga,
 ta nas brani
 skuzi Duha svetiga.

(Ta ceh katechismus, em psalmi inu...
 pejsni, 1595)

PSALMUS XIII

Ah, koku dolgu, Gospud moj,
češ mene pozabiti?
Ah, koku dolgu obraz tvoj,
hočeš pred mano skriti?
Koku dolgu uže moram sam,
kir žalost vsaki dan imam,
v moji duši skrbeti!

Koku dolgu sovražniki
se čezme povzdigujo,
kir ta tvoj vuk zveličanski
taku grdu šentujejo!
Pogledaj vsaj, moj gospud Bug,
ter mi pomagaj iz nadlug,
z duhom, tvojim me troštaj!

Rezsvejti mi oči moje
s tvojo čisto besedo,
de moja duša ne umrje
s tejmi, kir v pekel gredo,
temuč de skuzi Tvojo muč,
skuz smrt, trpljenje v večno luč
bom skoraj mogel priti.

Sicer moji sovražniki
bi se preveč hvalili,
duhovni ter pozemelski

silnu se veselili.
Kedar bi jest v smrti zaspal,
vsak bi se čezme vzdigoval,
rekel, me je premogel.

Ampak na tvojo milost, Bug,
se jest trdnu zanesem,
kir rad pomagaš iz nedlug.
Zatu s srčnim veseljem
hvalo bom vselej tebi pejl,
de si mi zvestu dal moj del
ter meni dobro sturil.

Čast, hvalo pojem visoku
očetu nebeskimu,
sinu Jezusu lih taku
inu Duhu svetimu.
Njega kraljestvu, muč. oblast,
svetust, hvala nu tudi čast
je večna ter prez konca.

(Ta celi katehismus, eni psalmi inu...
pejsni. 1595)

JANŽ ZNOJILŠEK
(1568–1617)

ENA LEPA DUHOVNA PEJSEN

Skuzi Adamov greh smo mi
hudi, grešni postali;
nič zdraviga ni nad nami,
de bi si pomagali,
kir smo bili vse zgubili
ter smo imeli umreti.
Tu nas je Bug iz teh nadlug
le sam moral oteti.

Kir je tedaj Evo hudič
skuzi kačo prenoril,
de za Buga ne mara nič,
s tem je iz nas vseh sturil
mrtve ludi; zatu tudi
nam je Bug moral dati
svojga sinu k ozdravljenju,
de moremo spet vstati.

Kakor nas je en neznan greh
v Adamu v špot perpravil,
taku je Bug z gnado nas vseh
spet v Kristusi ozdravil.
Z Adamom mi smo vsi dolžni
te večne smrti umreti,
spet v Kristusi moremo vsi
večni leben imeti.

Taku nam je Bug sinu dal,
kir smo še zuper stali:
ta se je v bridko smrt podal,
de smo ga vsi križali.
Skuzi to smrt je uže podrt,
vsem kir hote verjeti,
pekel ter vse, kar škoduje:
uže čo veselu umreti.

On je ta pot, vrata nu luč,
risnica inu leben,
tiga Očeta večna muč,
prez njega ni obeden,
kateriga le samiga
nam je potreba znati.
V njega rokah nas nič ni strah,
z mirom hočmo ostati.

Zveličan pak ne bo nihče,
temuč preklet ostane,
kir drugdi pomuči išče,
od risnice se ugane:
kir družiga pomočnika
raven Kristusa stavi,
per tim zludi se ne mudi,
de ga pudse perpravi.

Kir se Bogu prov poroči,
 ta nima h špotu priti
 ter se na te skale moči
 z vero če nasloniti.
 Aku lih kaj trpi sedaj,
 taku vsaj pismu pravi:
 de Gospud Bug v sredi nadlug
 svojih vernikov ne zabi.

Skaži mi, Bug, tvojo milost,
 ne dopusti uhajati
 tvoje besede z mojih vust,
 taku se nečem bati
 greha mojga, zakaj v tvojga
 sinu se jest zanesem,
 kir per meni v smrti stoji,
 de ta leben odnesem.

Tvoja beseda, Gospud Bug,
 nam ta pravi pot kaže,
 ta bodi sveča mojih nug,
 jest vejm, de mi ne laže.
 Skuzi to luč jest božjo muč
 v srci z vero zdaj primem,
 de bom užival, kar sem čakal,
 kir v nebu k njemu pridem.

(Ta celi katehismus, eni psalmi inu ...
 pejsni, 1595)

Die Texte des vorliegenden Bandes stammen aus der literarischen Tätigkeit slowenischer Reformatoren. Sie umfassen jenen Teil der slowenischen kulturellen Vergangenheit, die sich in der 2. Hälfte des 16. Jh. abspielte; ihre Bestrebungen sind mit dem Namen *P. Trubar* sowie denen seiner Mitarbeiter und Nachfolger eng verbunden. Die Auswahl erfolgte entsprechend den Kriterien des inhaltlichen Gewichtes der einzelnen Absätze, Bruchstücke oder auch größerer Einheiten und ist somit - in bezug auf die sprachliche Relevanz - auch stilistisch und ideell charakteristisch. Es ist begreiflich, daß die gedruckten Texte infolge ihrer sprachlichen und orthographischen Form dem heutigen Sprachempfinden nicht mehr entsprechen. Doch hat sich der Redakteur entschlossen, lediglich die Graphie und Interpunktion der Gegenwart anzugleichen und den ursprünglichen Wortlaut zu belassen. Auf diese Weise sind die ausgewählten Texte in ihrer äußeren Form unserer Zeit näher gebracht, was aber keinesfalls ihre ursprünglichen sprachlichen und stilistischen Charakteristika schmälert oder beeinträchtigt. Wohl ist mit diesem Verfahren eine bedeutende sprachgeschichtliche Schicht verlorengegangen, erweitert wurde dafür die praktische Verwendbarkeit der Texte für analytische Zwecke, die zur Erforschung der sprachlichen Struktur einer bestimmten Zeitperiode bedeutungsvoller ist als graphische oder orthographische Elemente.

In den ausgewählten Texten spiegeln sich die wichtigsten inhaltlichen Schichten und Kraftlinien der Entwicklung, die die slowenische Sprache der 2. Hälfte des 16. Jh. kennzeichnen, wider.

Der Lebensraum der ursprünglichen Volkssprache war sehr beengt. Zur Zeit von Trubars Auftreten war die slowenische Sprache noch kein neutrales Medium für Nachrichten und Erkenntnisse, sondern bloß ein bescheidener Vermittler gedrängter Lebens- und Umgangsbedürfnisse, dem die deutsche und lateinische Sprache den Zutritt zum Gebiet des geistigen Lebens verwehrten. Als sich die Sprache durch ihr Vordringen in die 'Bücherwelt' neue Gebiete erschloß, wurde sie Trägerin des Standesbewußtseins und Grundlage der ethnischen Besonderheit. Neuere Forschungen, die *Jakob Rigler* vorgenommen hat, haben ergeben, daß Trubars Anteil in dieser Hinsicht unschätzbar ist. Seine Entscheidung über den Typ der Sprache beweist Sorgfalt und Gründlichkeit bei der Auswahl der Mundart. Das Auftreten der slowenischen Literatursprache ist mit einer Reihe sehr bedeutender Faktoren ver-

bunden. Die Berufung auf die Worte des Apostels *Paulus* (*Et omnia lingua confitebitur Deo*) oder *Augustins*, der lehrte, daß alle kirchlichen Riten in der dem Volke verständlichen Sprache geführt werden sollten, war schon früher üblich. Die Träger der Reformation bedienten sich bloß einer entsprechenden Stelle aus der theologischen Literatur, um der Idee rascher Geltung zu verschaffen. Der systematische Ausbau der slowenischen Schriftsprache war das Werk individueller Anstrengungen und eines zielstrebigem Willens. In diesem Bestreben lehnte sich Trubar sprachlich an die Mundart von *Ljubljana* an; diese Stadt zählte zu seiner Zeit etwa 4000 Einwohner und war bereits ein Mittelpunkt des Landes. In ihr saß die Landesverwaltung von *Krain*, sie hatte slowenischen Charakter und war das geistige Zentrum des Bürgertums und der Kultur. Sie wurde ebenso der Mittelpunkt der neuen slowenischen Kirche. Die *Ljubljana*er Mundart gehörte zur Gruppe der *unterkrainischen* Mundarten, befand sich aber auch stark unter dem Einfluß des *Oberkrainischen*. Diese Einflüsse waren besonders offensichtlich in der Monophthongierung *ei*, *ou* → *e*, *o*, was eine wesentliche Besonderheit von Trubars Sprache und den entscheidenden Unterschied gegenüber dem *Unterkrainischen* bildet. Sprachliche Grundlage der slowenischen Schriftsprache wurde somit die *Ljubljana*er Mundart, teilweise modifiziert durch die Mundart von Trubars Heimatort.

Eine solche Lösung war sprachlich wohl gelungen. Die slowenische Sprache war in der 2. Hälfte des 16. Jh. bereits endgültig mundartlich gegliedert. Die Frage der Schriftsprache war nicht einfach zu lösen, jedoch konnte die *Ljubljana*er Mundart - infolge der günstigen geographischen Lage - durch die Einverleibung gewisser unter- und oberkrainischer Elemente bald zur Geltung kommen. Es war die zentrale Mundart und beinhaltete Laute und Besonderheiten in den Wortformen, die auch in den meisten anderen slowenischen Mundarten vorkommen. So erlangte die Sprache jene Eigenschaft, die jede Schriftsprache haben muß: *eine elastische Stabilität*. Kodifiziert in der Grammatik von *Bohorič* und angewandt in *Dalmatins* Bibelübersetzung, schuf sie eine Überlieferung, die im Laufe der späteren Entwicklung über das Wesen des slowenischen Volkes und der slowenischen Kultur entscheidend war.

Trubar war selbst seinem eigenen System nicht immer treu und nicht konsequent. Nach einer 7-jährigen Pause, zwischen 1567 und 1574, in der er publizistisch nicht tätig war, begann das programmierte Bild wegen der Entfernung vom Heimatland zu bleichen, und mehr und mehr

fiel er auf die Mundart seiner frühen Jugend zurück, was eine Reihe von Abweichungen vom Grundsystem brachte. Solche Abweichungen kamen auch bei anderen protestantischen Schriftstellern vor, die Trubars Idee der *krajnška špraha* nicht verstanden (z.B. *Boštjan Krelj*); doch waren Abweichungen auch eine Folge der normalen zeitlichen Entwicklung (Dalmatin, Bohorič u.a.). Es blieb jedoch das von Trubar geschaffene Grundsystem, das heute noch die Grundlage der slowenischen Schriftsprache bildet.

Die Zeit der Reformation normierte auch die slowenische Rechtschreibung. Trubar hatte sich orthographisch an das Deutsche angelehnt und druckte sogar die ersten beiden Bücher in Fraktur. Später übernahm er die lateinische Schrift, wobei aber die Frage der dentalen und alveolaren Spiranten offen blieb. Im Vergleich mit der deutschen Schreibweise machte er den einzigen Unterschied im Buchstaben *h*, den er nicht als *ch* schrieb. *Boštjan Krelj* versuchte, Inkonsistenzen zu ordnen. Systematisiert wurde die Sprache in der Grammatik von *Bohorič*, ihre Gültigkeit erlangte sie mit *Dalmatins* Bibel. Bohoričs graphisches System, das nach ihm den Namen *Bohoričica* bekam und bis zu *Prešerns* Zeit verwendet wurde, ist u.a. durch folgende Merkmale gekennzeichnet: Einführung des Buchstabens *j* und Kennzeichnung der palatalen *l*- und *n*-Laute, Unterscheidung von *u* und *v*, Apostroph bei einsilbigen Präpositionen, Trennung der dentalen und alveolaren Spiranten sowie Affrikaten ($\int$, s , $z = s, z, c$; $\int h$, sh , $zh = š, ž, č$) u.a.

Novi Sad, im Oktober 1980

J. Pogačnik

SPECIMINA PHILOLOGIAE SLAVICAE

10. J. Križanić: Gramatično izkazanje ob ruskom jeziku, 1666. Abdruck der Erstausgabe von 1848/59 besorgt von G. Freidhof, Frankfurt am Main 1876; III,IV,VI+256 S., DM 30.-
11. Hrammatiki ili pismennica jazyka sloven'skaho, Kremjanec 1638. Eine gekürzte Fassung der ksl. Grammatik von M. Smotryčkyj. Herausgg. und eingeleitet von O. Horbatsch, Frankfurt am Main 1977; XVI+120 S., DM 14.-
12. Notizen und Materialien zur russistischen Linguistik. Unterlagen für die Seminararbeit, Nr. 4, Frankfurt am Main 1977; 221 S., DM 22.-
13. A.F. Merzljakov: Kratkoe načertanie teorii izjaščnoj slovesnosti, Moskva 1822. Neu herausgg. und eingeleitet von G. Giesemann, Frankfurt am Main 1977; XXVI+328 S., DM 39.-
14. Beiträge zur Kasusgrammatik der slawischen Sprachen, Nr. 2: D.A. Kilby: Deep and Superficial Cases in Russian, Frankfurt am Main 1977; 186 S., DM 20.-
15. Beiträge zur Kasusgrammatik der slawischen Sprachen, Nr. 1: G. Freidhof: Kasusgrammatik und lokaler Ausdruck im Russischen, München 1978; 373 S., DM 50.- (Leinen)
16. Russische Gaunersprache I: Drei Wörterbücher von V. Bec, N.N. Vinogradov und V.M. Popov. Herausgg. und eingeleitet von O. Horbatsch, Frankfurt am Main 1978; 154 S., DM 16.-
17. M. Schütrumpf: Das Gramatično izkazanje ob ruskom jeziku von J. Križanić. Aufbau und Vergleich mit Smotryčkyjs ksl. Grammatik. Anhang: J. Križanić: Objasnjenje vivodno o pismě slověnskom, Frankfurt am Main 1978; 128 S., DM 14.-
18. K. Horbatsch: Die russischen und ukrainischen Volkserzählungen von Marko Vovčok, Frankfurt am Main 1978; 139 S., DM 14.-
19. Polnische Gaunersprache I. Herausgg. und eingeleitet von O. Horbatsch, Frankfurt am Main 1979; IV+191 S., DM 22.-
20. Polnische Gaunersprache II. Herausgg. von O. Horbatsch, Frankfurt am Main 1979; 48+X+128 S., DM 21.-
21. Auszüge aus der Gennadius-Bibel (1499). Nr. 2: Die Briefe an die Römer, Korinther, Galater und Epheser. Kombiniertes Teilnachdruck der Ausgabe: Drevne-Slavjanskij Apostol (ed. G. Voskresenskij), Sergiev Posad 1892, 1906, 1908, Frankfurt am Main 1979; 71 S., DM 12.-
22. Materialien zum Curriculum der west- und südslawischen Linguistik, Nr. 1: V. Mathesius: Čeština a obecný jazykozpyt, Prag 1947. Teilnachdruck mit neuem Anhang, Frankfurt am Main 1979; 200 S., DM 16.-
23. Materialien zum Curriculum der west- und südslawischen Linguistik, Nr. 2: Texte zur Geschichte der polnischen und tschechischen Sprache, Frankfurt am Main 1979; 110 S., DM 10.-
24. L. Klemisch: Die antikisierenden Tragödien A.N. Gruzincevs. Studien zur spätklassizistischen Tragödie in Rußland, München 1979; 246 S., DM 36.-

25. Materialien zum Curriculum der west- und südslawischen Linguistik, Nr. 3: Texte zur Geschichte der serbokroatischen und slowenischen Sprache, ed. G. Freidhof, Ffm. 1979; 167 S., DM 14.-
26. Lavrentij Zizanj: Hrammatika Slovenska, Wilna 1596. Hrsgg. und eingeleitet von G. Freidhof. Zweite, um das Faksimile erweiterte Aufl., Ffm. 1980; 190 S., DM 24.-
27. Russische Grammatik verfasst von Herrn Michael Lomonossow. Aus dem Russischen übersetzt von Johann Lorenz Stavenhagen, St. Petersburg 1764. Nachdruck besorgt von G. Freidhof und B. Scholz, München 1980; 8+382+3 S., DM 70.-
28. Studien zu Fachwortschatzsystemen der süd- und westslawischen Sprachen. Nr. 1: G. Freidhof, Quantifizierungen im medizinischen Fachwortschatz, München 1980; 97 S., DM 14.-
29. Rupprecht S. Baur, Die Verben der Fortbewegung im Russischen. Eine Unterrichtseinheit, München 1980; 86 S. (= Notizen und Materialien zur russistischen Linguistik. Unterlagen für die Seminararbeit, Nr. 5), DM 10.-
30. Notizen und Materialien zur russistischen Linguistik. Unterlagen für die Seminararbeit, Nr. 6, München 1981 (in Vorb.).